

ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет обліку та фінансів

Кафедра обліку і оподаткування

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття ступеня вищої освіти

магістр

на тему: «Методика обліку оподаткування доходів фізичних осіб та аналіз кредиторської заборгованості підприємства»

Виконав: здобувач вищої освіти
за освітньою програмою
Облік і оподаткування
спеціальності 071 Облік і оподаткування
ступеня вищої освіти магістр
групи 1
Мяло К. О.
Керівник: Тютюнник С. В.

Полтава 2023 року

ЗМІСТ

	ст.
ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ.....	8
1.1. Економічний зміст оподаткування доходів фізичних осіб.....	8
1.2. Стан дослідженості проблеми та наукові напрями її вирішення	19
РОЗДІЛ 2. ОБЛІК ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ.....	24
2.1. Організаційно-правові засади діяльності та облікова політика підприємства.....	24
2.2. Облік оподаткування доходів фізичних осіб та відображення інформації у звітності.....	28
РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ.....	35
3.1. Фінансово-економічний стан суб'єкта господарювання.....	35
3.2. Аналіз структури та динаміки кредиторської заборгованості...	46
3.3. Комплексне оцінювання кредиторської заборгованості та напрями поліпшення розрахункових відносин підприємства...	51
ВИСНОВКИ.....	60
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	63
ДОДАТКИ.....	74

ВСТУП

Актуальність теми. Податкові надходження до бюджету є основним джерелом заповнення його доходної частини, що, у свою чергу, є важливим інструментом для реалізації соціально-економічної політики країни. Розвиток регіонів і ефективність виконання функцій країни залежать від здатності залучати достатню суму коштів до бюджетів різних рівнів. Серед всього комплексу податків і зборів, введених в Україні, однією з провідних ролей у заповненні бюджету належить податок на особистий дохід. Його роль в економіці важко переоцінити, оскільки це стосується всієї економічно активної нації країни.

За допомогою цього податку держава може мати безпосередній вплив на рівень доходів і заощаджень громадян. Принципи оподаткування особистого доходу повинні відповідати вимогам зменшення соціальних протиріччя у суспільстві, спонукати платників податків чесно справлятися з обов'язком сплати податків. Умови реформування, які активно відбуваються в економіці нашої країни в останні роки, призвели до численних змін у механізмі оподаткування особистого доходу. Наразі є потреба у перегляді досягнутих результатів для визначення подальших кроків. Робота присвячена питанню оподаткування особистого доходу, його ролі у формуванні доходної частини державного бюджету.

Наукові дослідження, проведені В. П. Андрущенком, О. Д. Василюком, В. П. Вишневським, Т. І. Єфименком, Ю. Б. Івановим, А. М. Соколовською та іншими вченими, присвячені створенню структурної системи податків, формуванню фіскальної політики та впливу податкової системи на загальний економічний розвиток країни.

Особливу увагу приділено аналізу податкових систем країн-членів Європейського Союзу, а також їхньому становленню та розвитку. Результати досліджень Г. М. Білецької, В. А. Валігури, О. Ю. Гусака, В. М. Мельника, М. С. Онуфрика вказують на важливі аспекти податкових систем країн і показують їхні зміни в умовах глобалізації світової економіки. Роботи І. І. Легкоступа, Н. С. Танклевської та Ю. О. Швець розкривають сучасні тенденції розвитку

міжнародного оподаткування в умовах глобалізації світової економіки.

Незважаючи на велику кількість наукових праць з цієї тематики, питання реформування податкової системи України, з урахуванням сучасних викликів, вимагає подальших досліджень та впровадження досвіду провідних країн світу.

Мета і завдання дослідження. Метою, проведеного в кваліфікаційній роботі дослідження є обґрунтування теоретичних положень і практичних рекомендацій щодо удосконалення обліку розрахунків за податком на доходи фізичних осіб та поліпшення стану розрахунків з кредиторами підприємства.

Окреслена мета кваліфікаційної роботи передбачає вирішення таких основних завдань:

- дослідити сутність, об'єкти, розмір податку на доходи фізичних осіб;
- дослідити проблемні питання, що виникають з приводу оподаткування ПДФО;
- розглянути порядок відображення в обліку та звітності інформації щодо податку на доходи фізичних осіб;
- провести оцінку та розрахунок фінансових показників, що характеризують діяльність господарюючого суб'єкта, розглянути його облікову політику;
- здійснити оцінку стану розрахунків з контрагентами та провести комплексне оцінювання кредиторської заборгованості;
- визначити шляхи поліпшення стану обліку та системи розрахунків з кредиторами.

Об'єкт і предмет дослідження. Об'єктом виконаного у кваліфікаційній роботі дослідження є сукупність теоретико-методичних основ з обліку розрахунків прибуткового податку на доходи громадян та аналізу кредиторського заборгованості. Предметом дослідження є облікова практика розрахунків ПДФО та аналіз кредиторської заборгованості «XXXX».

Наукова новизна одержаних результатів:

- 1) представлено поетапний порядок організації бухгалтерського обліку розрахунків з бюджетом. Зокрема, 1. Формування первинних документів з обліку розрахунків з бюджетом за податками і платежами (ПДВ, ПДФО і т.д.).

2. Формування облікових реєстри обліку. 3. Складання податкової звітності: податкова декларація з податку на додану вартість; з податку на прибуток, податковий розрахунок ПДФО та ЄСВ, з екологічного податку, з рентної плати, інша податкова звітність. 4. Організація виконання податкового обов'язку - обчислення, задекларування та/або сплата суму податку та збору. 5. Організація системи внутрішнього аудиту за розрахунками з бюджетами за податками і платежами;

2) розроблено алгоритм реєстрації інформації про розрахунки з бюджетом у бухгалтерському обліку від первинної документації до складання податкової звітності. Дотримання запропонованої моделі забезпечить отримання достовірної та правдивої інформації, що дозволить мінімізувати штрафи та санкції;

3) дослідження економічної сутності місцевих податків та їх структуризації показало, що надходження від ПДФО розподіляються між державним та місцевими бюджетами. З початком війни пропорція відрахування до бюджетів громад склала 64 %. Тож, за більш ніж півтора року повномасштабної війни «військовий» ПДФО став важливим джерелом наповнення місцевих бюджетів.

Практичне значення одержаних результатів. Розроблені рекомендації, що сприятимуть збагаченню практики підприємства конкретними методиками обліку, аналізу і контролю операцій щодо розрахунків за податком на доходи фізичних осіб.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження доповідалися на засіданнях науково-практичних конференцій студентів за результатами проходження виробничих та технологічних практик (березень 2023 р., жовтень 2023 р.) та VI Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні проблеми та перспективи розвитку обліку, аналізу та контролю в соціально-орієнтованій системі управління підприємством» (м. Полтава, ПДАУ, 30 – 31 березня 2023 р.).

Публікації. За результатами дослідження опубліковано 4 тези у матеріалах конференцій загальним обсягом 0,56 др. арк, авторський внесок – 0,24 др. арк.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ

1.1. Економічний зміст оподаткування доходів фізичних осіб

На сучасному етапі розвитку економіки України триває пошук нових методів покращення доходної частини бюджетів з метою забезпечення їх необхідними фінансовими ресурсами для виконання своїх функцій. Майже щорічно Державний бюджет України залишається з дефіцитом. Оскільки скорочення видатків обмежене, а реформування податкової системи потребує значних часових зусиль, можна підвищити фіскальну ефективність існуючих податків [3].

Податковий кодекс України, який був введений у дію, скасував всі раніше прийняті закони щодо оподаткування. Позитивною зміною у податковій системі стало скорочення кількості податків і зборів та зменшення податкового навантаження на економіку. Тепер існує лише 7 загальнодержавних і 4 місцевих обов'язкових платежів, що істотно відрізняється від колишньої практики. Це стало можливим через те, що деякі податки більше не збираються (такі, як податок на рекламу, ринковий збір, збір за використання місцевої символіки), а інші обов'язкові платежі просто були перейменовані.

Податок на доходи фізичних осіб відноситься до загальнодержавних податків і є основним джерелом надходження коштів до місцевих бюджетів за місцем роботи платників податку. У науковій теорії податки розглядаються як «економічні відносини в грошовій формі між державою і населенням щодо примусового вилучення частини доходів для створення централізованого грошового фонду держави» [21].

ПДФО є важливою складовою прямих податків і має велике значення для України, оскільки його надходження є одним з найбільших серед інших податків у країні. Цей податок стосується кожного громадянина як платника та має фіскальну функцію у формуванні бюджету. Однією з його основних метою є забезпечення

фінансових потреб суспільства. Функція податку на доходи фізичних осіб полягає в тому, щоб забезпечити фінансування різних сфер, таких як освіта, охорона здоров'я та соціальні програми, через формування дохідної частини бюджету. Для ефективності цей податок повинен мати деякі ключові характеристики, такі як: достатність надходжень, мінімізація витрат на його збір, запобігання ухиленню від сплати, гнучкість податкового механізму та рівномірний розподіл навантаження між різними соціальними групами. Гроші, зібрані від фізичних осіб у формі податку на доходи, спрямовуються в державний бюджет, який є фінансовим планом країни.

Цей податок є безеквівалентним, тобто сума, яку сплачує фізична особа, не компенсується йому у вигляді товарів або послуг. Для забезпечення зростання життєвого рівня населення та збільшення надходжень податку з доходів фізичних осіб, важливо враховувати такі чинники як: підвищення мінімальної заробітної плати, мінімального прожиткового мінімуму, зростання заробітної плати та інші стимулюючі заходи.

Крім того, інформування населення через рекламу та засоби масової інформації про податкові закони та норми також може позитивно вплинути на надходження цього податку. Чинники, що впливають на рівень податкових надходжень можна поділити на такі групи (табл. 1.1):

Таблиця 1.1

Чинники, що впливають на рівень податкових надходжень [63]

Чинники	Вплив чинників
Адміністративні	ефективність дії державних податкових органів у зборі податку на доходи фізичних осіб, а також результативність правоохоронних та контролюючих органів у протидії порушенням та злочинам у сфері оподаткування, а також корупції серед працівників податкової служби та посадових осіб; некваліфікованість податкових органів
Законодавчі	обсяг податкових пільг та податкового кредиту; ставки податків; політика соціального захисту тощо
Макроекономічні	обсяг валового внутрішнього продукту (ВВП); тіньовий сектор економіки; державна політика стосовно низьких доходів у суспільстві; існуюча структура номінальних доходів населення; рівень безробіття; інфляція; індекс цін; індекс реальних заробітних плат; рівень грошових доходів населення тощо

Всі ці чинники визначають рівень надходження податку на доходи фізичних осіб до «скарбниці» країни та є його основою. З них впливає багато аспектів у

діяльності держави, таких як економічний розвиток країни, податкова дисципліна, культура оподаткування, міжнародне співпрацювання у сфері оподаткування і інфляційна стабільність.

Один із основних чинників, що впливає на надходження податку на доходи фізичних осіб, - це база оподаткування. Чим ширша база оподаткування, тим більше коштів надходить у бюджет.

Головні фактори, які впливають на цю базу, включають кількість людей, які отримують доходи з різних джерел (наймана праця за трудовим чи цивільно-правовим договором, дивіденди, відсотки, продаж майна тощо), середню заробітну плату у галузі, рівень мінімальної заробітної плати, тіньові доходи, рівень безробіття і ставки оподаткування.

Україна має значний потенціал у підвищенні податкових надходжень з податку на доходи фізичних осіб, зокрема через збільшення бази оподаткування та ефективність механізмів оподаткування та податкових ставок.

З введенням у дію Податкового кодексу України у 2011 році загальні принципи оподаткування доходів громадян залишилися незмінними і були відображені в розділі IV цього документа. Проте, зміни в порядку справляння та адміністрування податку на доходи фізичних осіб були значущими.

Зокрема, за статтею 162.1.3 Податкового кодексу до платників податку на доходи фізичних осіб було введено податкового агента, який має обов'язок нараховувати, утримувати та сплачувати податок до бюджету від імені та за рахунок фізичної особи [64].

Цей податковий агент також повинен вести податковий облік, подавати податкову звітність податковим органам і нести відповідальність за порушення встановлених норм.

Ця норма звільняє фізичних осіб, які отримують доходи від податкових агентів, від подання річної декларації. Проте залишається невирішеним питання щодо чіткого визначення резидентства фізичної особи.

Згідно зі статтею 14.1.213 Податкового кодексу неясний зміст «більш тісних особистих чи економічних зв'язків» особи, які визначають її належність до

резидента, якщо вона має місце проживання в іноземній державі.

Дотримання принципів оподаткування, таких як доступність і простота, порушується в порядку визначення об'єкта оподаткування податку на доходи фізичних осіб.

Наприклад, у статті 164 не визначено чітко формування бази оподаткування, яке може бути фізичним, вартісним чи іншим характерним виразом [64]. Це питання деталізується за окремими видами доходів у статті 170 ПКУ. Оскільки податок на доходи фізичних осіб стосується не лише фахівців, а й звичайних громадян, дотримання цих принципів є дуже важливим.

Оподаткування доходів працівників передбачає ряд утримань та нарахувань, що представлено у додатку А. Загальна характеристика ПДФО подано на рис. 1.1. Податок на доходи фізичних осіб має свої позитивні та негативні аспекти, які визначають його роль у податковій системі [38].

Важливо відзначити деякі переваги цього податку, такі як:

- можливість оподаткування згідно з платоспроможністю платника;
- відповідність ідеалу соціальної справедливості завдяки введенню неоподаткованого мінімуму та прогресивної шкали оподаткування, які застосовуються в багатьох країнах;
- можливість оподаткування доходів з різних джерел;
- є однією з найбільш вдосконалих форм оподаткування, оскільки охоплює чистий дохід суспільства, основний джерело податків;
- забезпечує зв'язок між податками та суспільними благами, які індивід отримує від держави, залежно від розміру його доходу;
- за допомогою пільг у оподаткуванні можна зменшити податковий тягар для малозабезпечених верств населення та збільшити його для осіб із високими доходами.

Проте, цей податок має і свої недоліки, такі як: значні можливості платників занижувати оподатковуваний дохід та уникати сплати податку. Розподіл податкових надходжень нерівномірний у різних регіонах і залежить від розвитку конкретної місцевості.

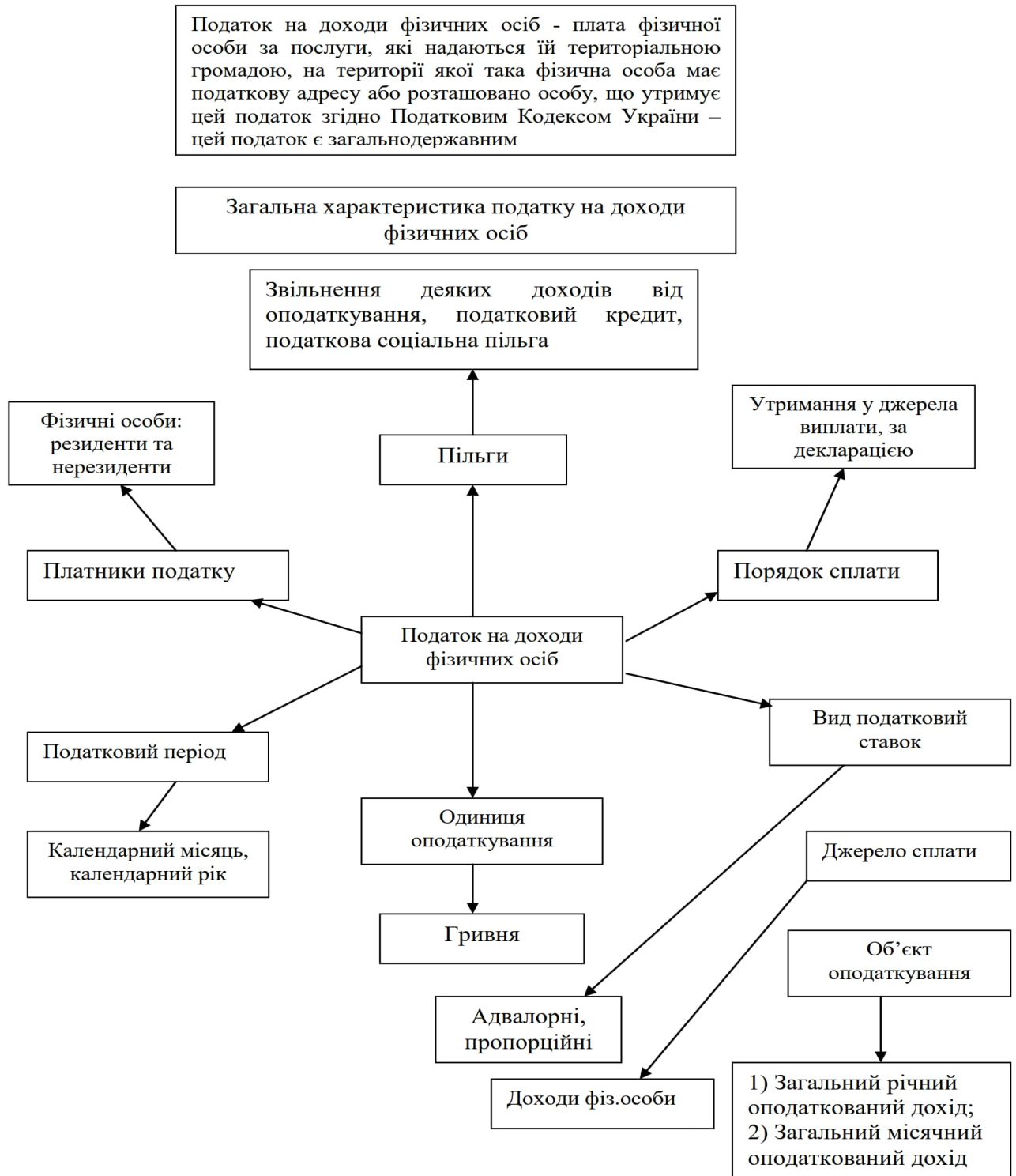

Рис. 1.1. Загальна характеристика податку на доходи фізичних осіб

Крім того, важливо відзначити, що з фіскальної точки зору податок на доходи фізичних осіб є нестабільним джерелом формування доходів бюджету через циклічні коливання економіки, які значно впливають на базу оподаткування [82].

Об'єктом оподаткування (рис. 1.2) податком на доходи фізичних осіб є доходи

з різних джерел, наявність яких обумовлює виникнення податкових зобов'язань платників податків.

ДОХОДИ В ПОДАТКОВОМУ КОДЕКСИ УКРАЇНИ	
Оподатковувані	Неоподатковувані
Ст. 164 ПКУ Зарплата. Додаткові блага	Ст. 165 ПКУ Допомоги. Подарунки. Путівки
Грошові	Негрошові
П. 164.6 ПКУ (в тому числі безповоротні фінансові допомоги, прощення позик)	П. 164.5 ПКУ (з коефіцієнтом) (в тому числі оподатковувана вартість подарунку, путівки)
ДОДАТКОВЕ БЛАГО П. 164.2.17 ПКУ	
Негрошова виплата (з коефіцієнтом)	Грошова виплата (без коефіцієнту)
З метою розрахунку ПДФО негрошові доходи оподатковуються за п. 164.5 ПКУ: ВАРТІСТЬ доходу помножується на коефіцієнт (1,2195) і після визначення бази оподаткування результат помножується на ставку податку 18 %, визначається сума податку	В звичайному порядку
Не оподатковане додаткове благо	

Рис. 1.2. Об'єкти оподаткування ПДФО[64]

Платниками податку на доходи фізичних осіб є:

1) фізична особа-резидент, яка отримує доходи як з джерела їх походження в Україні, так і іноземні доходи (рис. 1.3);

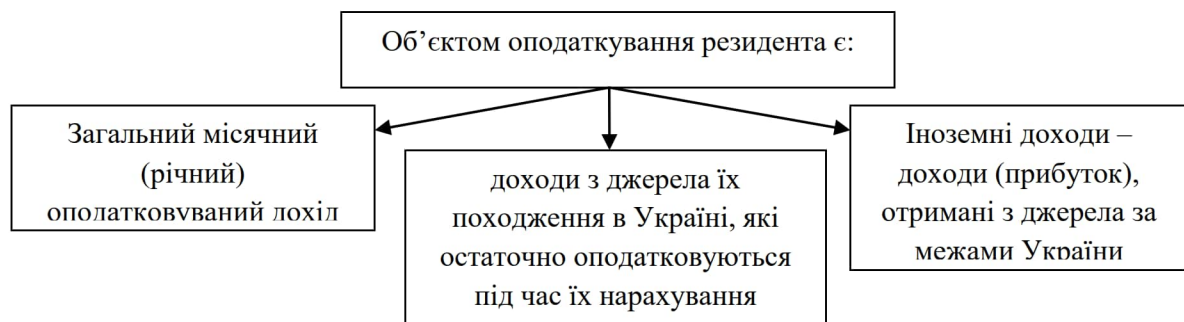

Рис. 1.3. Об'єкт оподаткування ПДФО для резидентів

2) фізична особа-нерезидент, яка отримує доходи з джерела їх походження в Україні (рис. 1.4);

3) податковий агент.

Ставки ПДФО в Україні, що застосовуються до громадян, можуть бути на рівні: 0, 5, 9, 18 %. Види доходів, що оподатковуються за вказаними ставками, а також ті, що не підлягають оподаткуванню представлено в додатку Б.

Рис. 1.4. Об'єкт оподаткування ПДФО для нерезидента

Відповідно до додатку Б, можна виділити основні групи доходів, що підлягають оподаткуванню:

- доходи, отримані від роботодавця;
- доходи від підприємницької та незалежної професійної діяльності;
- доходи від продажу рухомого майна;
- доходи від продажу нерухомого майна;
- доходи з продажу об'єкта незавершеного будівництва;
- дивіденди та роялті;
- допомога, спадщина, подарунки.

Відповідно вищенаведеного виникає необхідність визначення оподаткованого доходу за його видами (рис. 1.5).

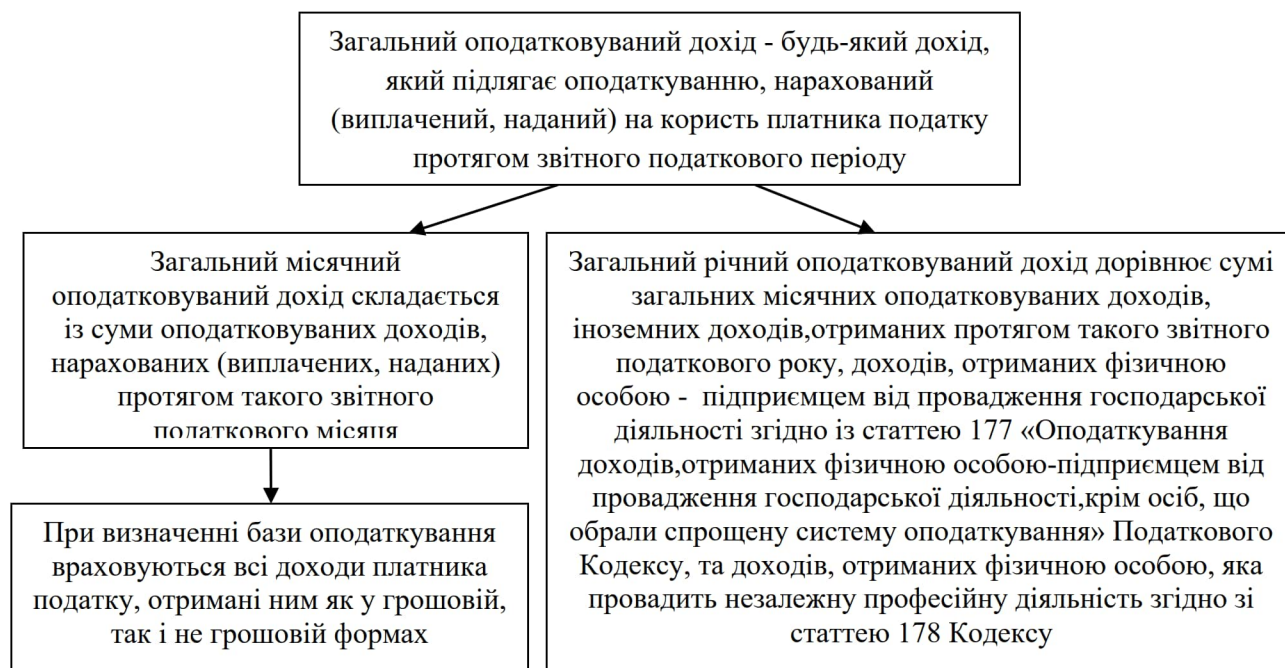

Рис. 1.5. Поняття оподаткованого доходу та його види [64]

Під час нарахування (надання) доходів у будь-якій формі, яка не є грошовою, оподаткування проводиться на основі вартості отриманого доходу. Ця вартість розраховується за звичайними цінами згідно з правилами, встановленими у ПКУ. Потім отримане значення множиться на спеціальний коефіцієнт, який визначається за визначеною формулою:

$$K = 100 : (100 - Sp),$$

де К - коефіцієнт;

Sp - ставка податку, встановлена для таких доходів на момент їх нарахування.

Наприклад, роботодавець сплатив страховій компанії платіж за свого працівника за договором добровільного медичного страхування в розмірі 1235 грн. Отже, 1235 грн – це вартість доходу. Визначаємо базу для оподаткування ПДФО: $1235,00 \times 1,2195 = 1506,08$ грн. Тепер визначаємо суму ПДФО з бази оподаткування: $1506,08 \times 18\% = 271,09$ грн. Прибутковий податок з доходів громадян має бути сплачений строки (табл. 1.2) та порядку передбаченим чинним законодавством (додаток В).

Таблиця 1.2

Строки сплати ПДФО

Строк виплати	ПДФО
Виплата авансу та заробітної плати	
Кошти отримано з банківського рахунку	Одночасно з одержанням коштів
Кошти перераховано в безготівковій формі на рахунок працівника	Одночасно з перерахуванням грошей на рахунок
Виплата готівкою з каси	Протягом трьох банківських днів з дня, що настає за днем виплати
Виплата в натуральній формі	
Несвоєчасна виплата заробітної плати	
Зарплату нараховано, але не виплачено	Протягом 30 календарних днів, що настають за останнім днем місяця, у якому нараховано заробітну плату

Особи, які сплачують податок на доходи фізичних осіб (ПДФО) та отримують дохід у вигляді заробітної плати, можуть скористатися можливістю отримання податкової соціальної пільги (ПСП). Це право виникає у випадках, визначених в статті 169 Податкового кодексу [64]. Податкова соціальна пільга у 2023 році застосовується до доходу, який не перевищує 3760 грн (2684 грн, помножені на 1,4).

Таким чином, сума оподаткованого доходу від заробітної плати зменшується

на суму податкової соціальної пільги у 2023 році за наступними категоріями (рис. 1.6):

- базова (загальна) податкова соціальна пільга для будь-якого платника податку становить половину (50 %) розміру прожиткового мінімуму для працездатної особи (1342 грн за місяць);

- платники податку, які утримують двох чи більше дітей віком до 18 років, отримують податкову соціальну пільгу у розмірі 1342 грн на кожну таку дитину (100 % від розміру базової пільги);

- одинокі матері (батьки), вдови (вдівці) або опікуни, які утримують дитину віком до 18 років, та платники, які утримують дитину з інвалідністю, отримують податкову соціальну пільгу у розмірі 2013 грн на кожну таку дитину (150 % від розміру базової пільги). Ця пільга застосовується до нарахованого щомісячного доходу від заробітної плати лише за одним місцем отримання доходу. Якщо працівник бажає отримувати пільгу «на дітей» або у підвищеному або максимальному розмірі, він повинен подати заяву разом із документами, які підтверджують його право на цю пільгу.

Сума ПДФО визначається шляхом множення бази оподаткування (оподатковуваний дохід за мінусом ПСП, за її наявності) на ставку ПДФО.

Приклад 1. Марченко Г. П. нараховано за повний відпрацьований місяць 17000 грн. ПСП до такої зарплати не застосовується, оскільки вона більша за граничний розмір доходу, який дає право на ПСП (3470 грн). Розрахунок:

1. Рахуємо ПДФО: $17\ 000,00 \times 18\ \% = 3060,00$ грн.

2. Рахуємо військовий збір: $17\ 000,00 \times 1,5\ \% = 255,00$ грн.

Приклад 2. Працівнику нараховано за повний відпрацьований місяць 10 000 грн. ПСП до такої зарплати не застосовується, оскільки вона більша за граничний розмір доходу, який дає право на ПСП (3470 грн.). Розрахунок:

1. Рахуємо ПДФО: $10000,00 \times 18\ \% = 1800,00$ грн. 2. Рахуємо військовий збір: $10\ 000,00 \times 1,5\ \% = 150,00$ грн. 3. Утримання з зарплати = 1950,00 грн (1800,00 + 150,00). До виплати працівнику 8050,00 грн (10 000,00 – 1800,00 – 150,00)

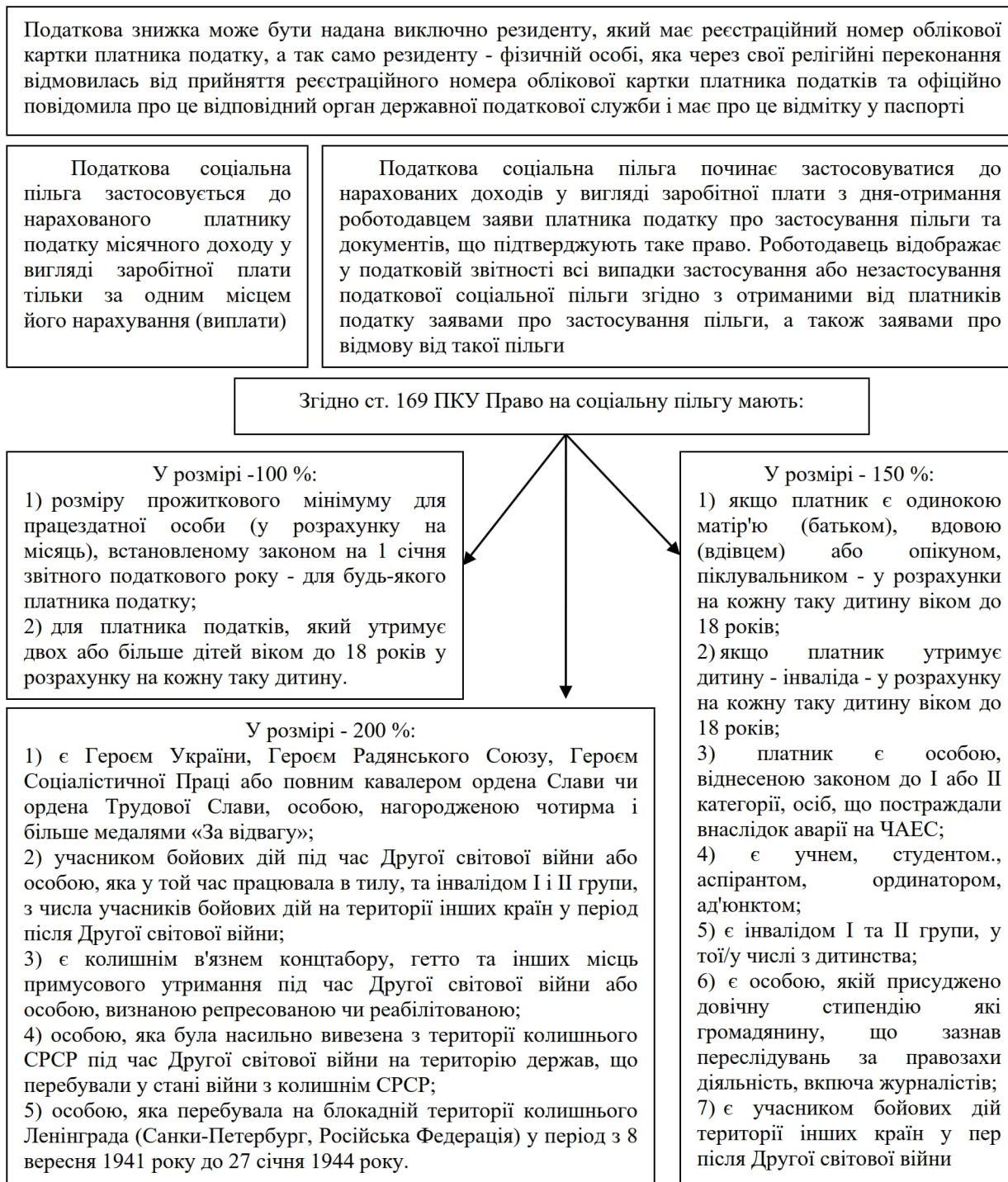

Рис. 1.6. Податкова соціальна пільга [64]

3. Утримання з зарплати = 3315,00 грн (3060,00 + 255,00).

До виплати працівнику 13685,00 грн (17 000,00 – 3315,00).

Приклад 2. Працівнику нараховано за повний відпрацьований місяць 3000 грн ПСП до такої зарплати може застосовуватися за умови подання заяви. Розрахунок:

1. Рахуємо ПДФО: $(3000,00 - 1240,50) \times 18\% = 316,71$ грн.

2. Рахуємо військовий збір: $3000,00 \times 1,5\% = 45,00$ грн.

3. Утримання з зарплати = 361,71 грн (317,71 + 45,00).

До виплати працівнику 2638,29 грн. (3000,00 – 316,71 – 45,00)

Для отримання права на соціальну пільгу, працівником має бути написана заява. Зразок такої заяви зображено на рис. 1.7.

КП «ЖЕО» Терешківської сільської ради Голові Турпітько В. П. бухгалтера ШЕВЧЕНКО Олени Іванівни
ЗАЯВА
про застосування податкової соціальної пільги
<p>1. Прошу застосовувати до нарахованого мені доходу у вигляді заробітної плати податкову соціальну пільгу в розмірі, визначеному в підпункті 169.1.2 посилання на норму, відповідно до якої буде отримуватися пільга пункту 169.1 Податкового кодексу України.</p> <p>2. Для застосування податкової соціальної пільги надаю такі документи:</p> <p><u>1) копія свідоцтва про народження серія 1-ВК № 123456;</u></p> <p><u>2) копія свідоцтва про народження серія 1-КВ № 654123;</u></p> <p>3. Мені відомо, що згідно з підпунктом 169.2.1 Податкового кодексу України соціальна пільга застосовується до нарахованого місячного доходу у вигляді заробітної плати виключно за одним місцем його нарахування (виплати).</p> <p>4. Дружина (чоловік) збільшенням граничного розміру доходу кратно кількості дітей, який дає право на соціальну пільгу, передбачену пп.169.1.2 Податкового кодексу України, не користується (користується) потрібне підкреслити.</p> <p>* * граничний розмір доходу, що визначається як добуток суми, зазначеної в абзаці першому підпункту 169.4.1 Податкового кодексу України та відповідної кількості дітей, який дає право на отримання податкової соціальної пільги у випадку та у розмірі, передбачених підпунктом 169.1.2 Податкового кодексу України, застосовується лише для одного батьків за їх вибором.</p> <p>Наведена інформація є достовірною.</p> <p>дата «10» березня 2023 року підпис</p>

Рис. 1.7. Зразок заяви на застосування ПСП

Позитивний аспект оподаткування доходів громадян в Україні включає в себе впровадження поняття «податковий кредит», яке тепер в Податковому кодексі називається «податкова знижка». Ця знижка враховує суму (вартість) витрат громадянина на придбання товарів (робіт, послуг) у резидентів фізичних або юридичних осіб протягом року. Ця сума може бути віднесена до загального річного оподаткованого доходу, отриманого громадянином у формі заробітної плати [64].

Крім того, Податковий кодекс змінив перелік витрат, на які може бути надана податкова знижка, додавши витрати на переобладнання власного транспортного засобу паливною системою, яка працює на альтернативному паливі, а не на бензині. Використання податкової знижки залежить від використання пільгових програм соціального захисту, що може значно зменшити суму оподатковуваного доходу. Правила щодо пільг були змінені для багатодітних батьків і вдівців, обмеживши їх доступ до пільги на дітей лише в разі, якщо діти мають менше 18 років.

Отже, податок на доходи фізичних осіб став обов'язковим платежем до місцевого бюджету, який фінансує видатки. Цей податок враховує сукупний дохід, зменшений на податкові вилучення та неподатковуваний мінімум. Хоча податок має свої переваги, його недоліки також важливі у контексті фінансового регулювання відносин між державою та громадянами.

1.2. Стан дослідженості проблеми та наукові напрями її вирішення

В Україні систему оподаткування громадян було впроваджено за Законом України «Про прибутковий податок з громадян України, іноземних громадян та осіб без громадянства», прийнятим 5 липня 1991 року. Згідно з цим законом, податок стягувався за різними ставками, залежно від розміру доходу (прибуток, що перевищував встановлену межу, оподатковувався за ставками від 12 % до 30 %). Проте мінімальна заробітна плата не підлягала оподаткуванню [11].

З 26 грудня 1992 року до 1 січня 2004 року оподаткування регулювалося Декретом Кабінету Міністрів України «Про прибутковий податок з громадян». Ставки прибуткового податку з сукупного доходу громадян коливалися від 10 % до 50 %, і умови їх застосування було наведено у статті 9 Декрету. Протягом цього періоду ставки податку часто змінювалися через активний розвиток ринкових відносин, поширення нових форм отримання доходів і згладжування диспропорцій між доходами низьких і високозабезпечених верств населення тощо.

22 травня 2003 року було прийнято Закон України «Про податок з доходів

фізичних осіб». Основні зміни полягали в відмові від прогресивної шкали оподаткування та встановленні єдиної ставки розміром у 15 % (з 1 січня 2004 року до 31 грудня 2006 року діяла ставка 13 %), наданні податкових соціальних пільг та розширенні бази оподаткування [11].

Однією з найочікуваніших подій у сфері реформування податкової системи стало прийняття Верховною Радою України 2 грудня 2010 року Податкового кодексу, який набрав чинності з 1 січня 2011 року. У цьому кодексі головні аспекти оподаткування доходів фізичних осіб регламентуються у четвертому розділі.

Введенням цих норм процедура нарахування податку на доходи фізичних осіб стала простішою. До цього моменту терміни «об'єкт» і «база» оподаткування не були визначені чітко, що викликало плутанину визначення об'єкта оподаткування податком на доходи фізичних осіб. З 2011 до 2014 року діяла малопрогресивна шкала оподаткування з основними ставками 15 % і 17 % (у 2015 році – 15 % і 20 %). У 2016 році були внесені зміни в Податковий кодекс, які передбачали введення пропорційної шкали зі ставкою 18 %, яка діє й зараз. Таким чином, можна виділити чотири основні етапи в історії законодавчого регулювання нарахування, стягнення та обліку податку на доходи фізичних осіб з часів проголошення незалежності України і до сьогодні згідно із чинними нормативно-правовими актами (рис. 1.8): I етап (24.08.1991 р. - 26.12.1992 р.); II етап (26.12.1992 р. - 01.01.2004 р.); III етап (01.01.2004 р. - 01.01.2011 р.); IV етап (з 01.01.2011 р. до наших днів).

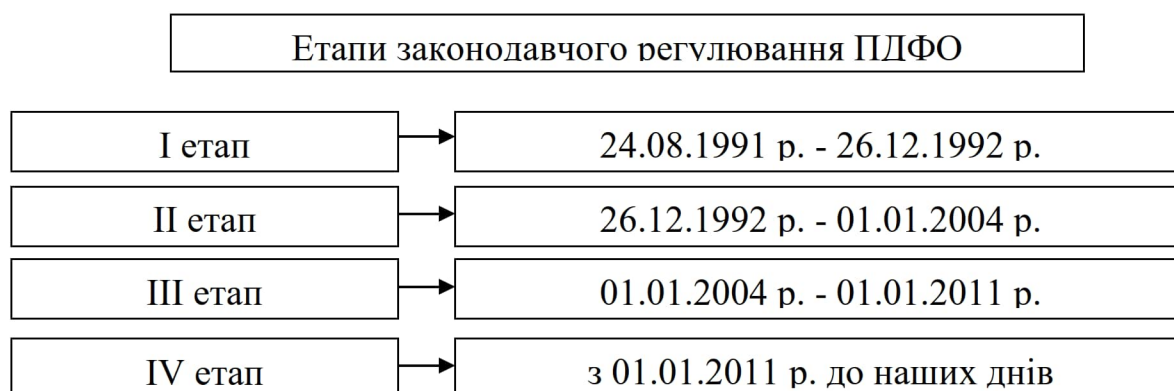

Рис. 1.8. Етапи законодавчого регулювання ПДФО

Наразі існують чотири ставки податку на доходи фізичних осіб (ПДФО), які

застосовуються в залежності від виду оподатковуваного доходу: 18 % (основна), 9 %, 5 % та 0 %. Згідно з пунктом 164.1 статті 164 Податкового кодексу України, базою для розрахунку ПДФО є загальний оподатковуваний дохід. Це означає будь-який дохід, який підлягає оподаткуванню та нараховується (виплачується, надається) платникові податку протягом податкового періоду [42].

Окремої звітності з ПДФО не передбачено з 2021 року. Об'єднання звіту з єдиного внеску та Податкового розрахунку (форма 1 ДФ) призвело до створення нового звіту під назвою «Податковий розрахунок сум доходу, нарахованого (сплаченого) на користь платників податків – фізичних осіб, і сум утриманого з них податку, а також сум нарахованого єдиного внеску». Цей розрахунок подається кожен квартал і містить розбивку відомостей, включаючи ПДФО, за місяці звітного кварталу.

За період з 2016 по 2022 рік (рис. 1.9), ПДФО стабільно займало друге місце після податку на додану вартість за обсягом податкових надходжень до зведеного бюджету. У 2021 році спостерігалось найменше збільшення виплат ПДФО у порівнянні з 2020 роком, що склало 7,17 %. Це сталося через введення карантинних заходів у березні 2020 року для боротьби з поширенням Covid-19. Кількість зайнятих осіб у віці від 15 до 70 років зменшилася на 663 тисячі осіб у 2021 році порівняно з 2020 роком, особливо постраждали заклади сфери послуг [9].

Динаміка внеску ПДФО до загальних податкових надходжень в Україні за період з 2016 по 2021 рік була позитивною. Найбільше збільшення частки цього податку відбулося в 2020 році порівняно з 2019 роком і склало 2,23 п.п. (або 10,42 %). Зменшення питомої ваги ПДФО у 2022 році на 1,77 п.п. (або 7,42 %) було обумовлене меншим темпом зростання у порівнянні з рентною платою (на 37,95 %), податком на прибуток (на 19,86 %) та податком на додану вартість (на 15,48 %). Загальна сума надходжень ПДФО до міських бюджетів у 2016 - 2022 роках була вищою через правило, викладене в пункті 2 статті 29 БКУ, згідно з яким ПДФО сплачується до державного бюджету у розмірі 25 відсотків на відповідній території України (крім міст Києва та Севастополя) та у розмірі 60 відсотків – на території міста Києва».

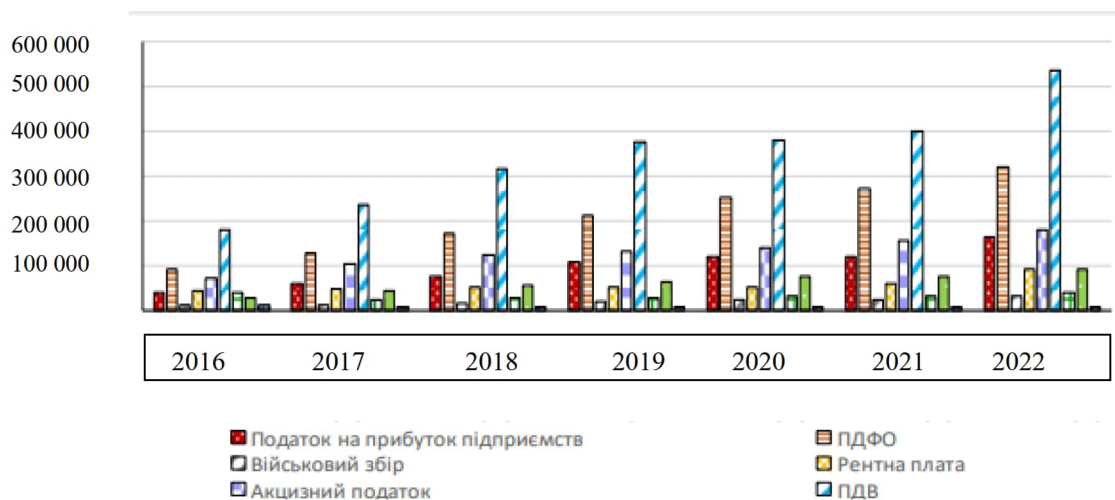

Рис. 1.9. Податкові надходження до зведеного бюджету України за 2016 – 2022 роки [11]

З рис. 1.9 видно, що найважливішу частку в структурі надходжень податку на доходи фізичних осіб до зведеного бюджету України у 2020 та 2022 роках складає ПДФО, сплачуване з заробітної плати платників податку (відповідно 82,60 % та 83,19 %). Друге місце займають відрахування з доходів, окрім заробітної плати (6,64 % у 2020 р., 7,35 % у 2022 р.), а третє – грошове забезпечення, грошові винагороди та інші виплати, отримані військовослужбовцями та особами рядового і начальницького складу (6,09 % у 2020 р., 6,08 % у 2022 р.). У 2020 році найнижчий внесок (0,001 %) був у оподаткуванні пенсійних виплат або щомісячного довічного грошового утримання [22]. Перед проведенням аналізу доцільно визначити порядок розподілу податку на доходи фізичних осіб до бюджету відповідно до Бюджетного кодексу України на 2023 рік:

1. Про доходи Державного бюджету України (стаття 29 БКУ): податок на доходи фізичних що сплачується (перераховується) згідно з Податковим кодексом України у розмірі 25 відсотків на відповідній території України (крім території міст Києва та Севастополя); 60 відсотків - на території міста Києва.

2. Про доходи Місцевого бюджету України (стаття 64БКУ): 60 % від загальної суми ПДФО в Україні, крім міст Києва та Севастополя (крім пасивних доходів фізичних осіб) відсотки на поточний або депозити (вклади) банківські рахунки, відсотки на вклад у кредитній спілці; 40 % ПДФО у місті Києві (окрім

пасивних доходів фізичних осіб (відсотки за поточними або депозитними рахунками в банках, відсотки за вкладками в кредитних спілках).

3. До обласного бюджету – 15 % [23].

Максимальна ставка ПДФО в Україні є низькою у порівнянні з більшістю країн Європейського Союзу (ЄС) (рис. 1.10).

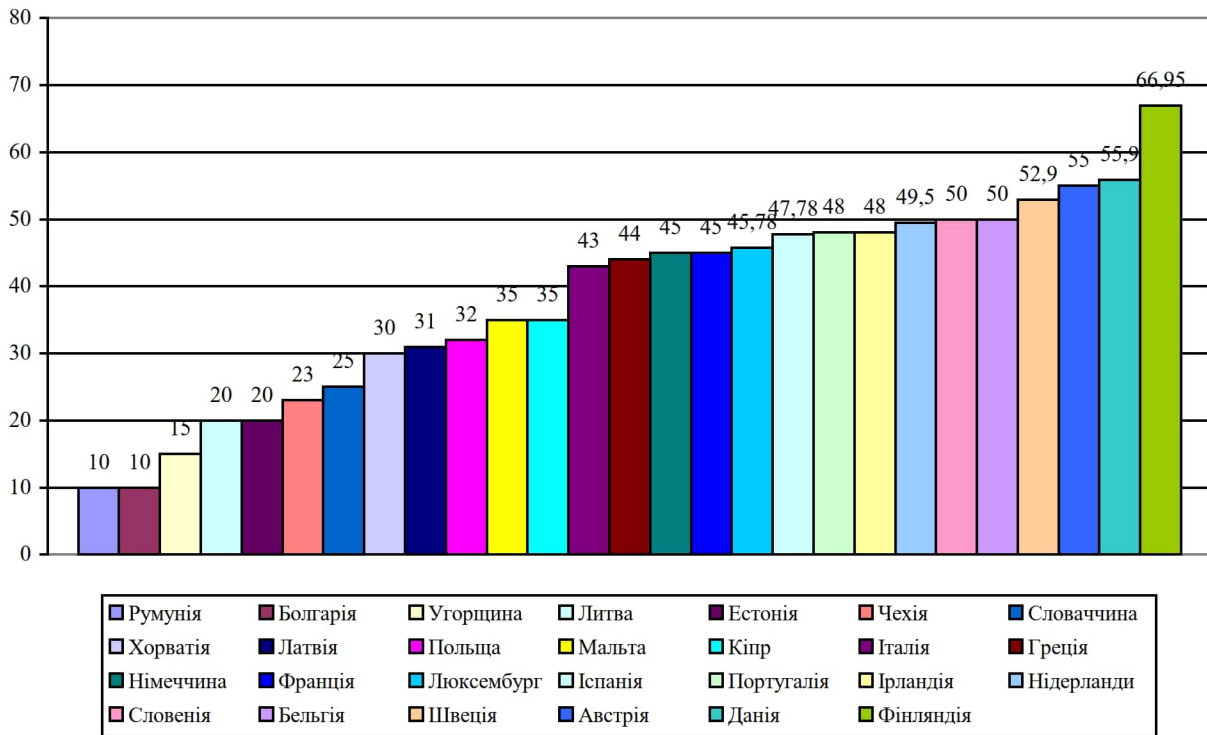

Рис. 1.10. Максимальна ставка ПДФО у країнах ЄС у 2021 р. [88, 89]

Найвищі ставки цього податку встановлені в Фінляндії (56,59 %), Данії (55,90 %) та Австрії (55 %). Більшість розвинених країн застосовують прогресивну шкалу оподаткування, коли ставки зростають разом із зростанням доходу платників. З 27 країн-членів ЄС, тільки 6 країнах діє єдина фіксована ставка ПДФО, згідно з даними Європейської комісії. Встановлення єдиної основної ставки ПДФО на рівні 18 % для всіх платників створює ситуацію, при якій особи з низьким або середнім рівнем доходів, для яких основним джерелом доходу є заробітна плата, сплачують відносно велику суму податків порівняно з багатшими верствами населення. Ця нерівність у податковому навантаженні свідчить про необхідність реформування системи оподаткування доходів фізичних осіб.

РОЗДІЛ 2

ОБЛІК ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ

2.1. Організаційно-правові засади діяльності та облікова політика підприємства

Організаційно-правові засади діяльності комунально-госпрозрахункової організації «XXXX» зареєстрованої за адресою: Україна, Полтавська область, с. XXXXXXXX, вул. Шевченка, буд. 12/1 від 10.10.2001 року. Код ЄДРПОУ – XXXXXXXX.

Види діяльності комунального підприємства «ЖЕО» Терешківської сільської ради:

- 36.00 забір, очищення та постачання води;
- 68.20 надання в оренду й експлуатацію власного чи орендованого нерухомого майна;
- 81.10 комплексне обслуговування об'єктів;
- 81.29 інші види діяльності із прибирання.

До додаткових видів діяльності «XXXX» належить: відведення й очищення стічних вод; монтаж систем опалення, кондиціонування та водопровідних мереж; проведення будівельно-монтажних робіт (малярні роботи, покрівельні роботи, скління); виробництво будівельних металевих конструкцій і частин конструкцій; будівництво житлових і нежитлових будівель й трубопроводів; допоміжна діяльність у галузі рослинництва, зокрема лісозаготівлі; управління нерухомим майном за винагороду або на основі контракту; організація поховань й надання суміжних послуг; інші види діяльності, що не суперечать чинному законодавству.

Основні показники діяльності «XXXX» наведено на рис. 2.1.

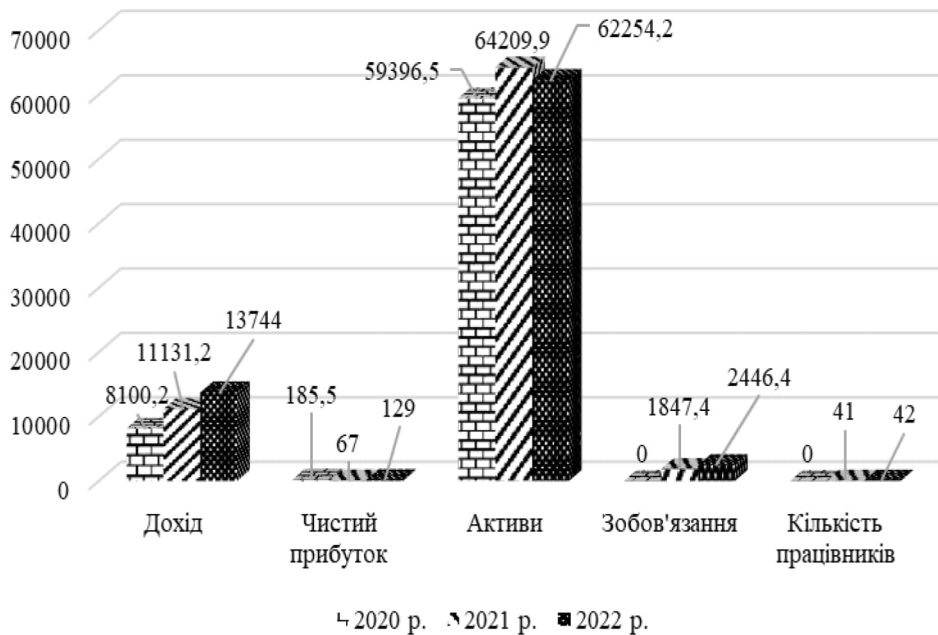

Рис. 2.1. Основні показники діяльності «XXXX» за 2020-2022 рр., тис. грн

Досліджуване комунальне підприємство є платником ПДВ, номер свідоцтва – XXXXXXXXXXXX.

Виконання функцій бухгалтерського обліку та визначення порядку формування та подання звітності у «XXXX» здійснюється за допомогою програмного продукту «М.Е.Дос».

Розглянемо особливості велення модулю «Зарплата» платформи «М.Е.Дос» і зокрема частині нарахування ПДФО та формування Об'єднаної звітності ПДФО та ЄСВ, 1ПВ.

Програмне рішення «М.Е.Дос. Зарплата» автоматизує розрахунок і нарахування заробітної плати. За допомогою даного модулю можливо:

- формувати особові картки співробітників, рис. 2.2;
- вести розрахункові листи співробітників (з урахуванням одноразових премій, доплат, відпускних, лікарняних);
- автоматизовано заповнювати звіти, зокрема «Об'єднану звітність ПДФО та ЄСВ, 1ПВ» та інші форми на підставі зарплатних даних;
- тощо.

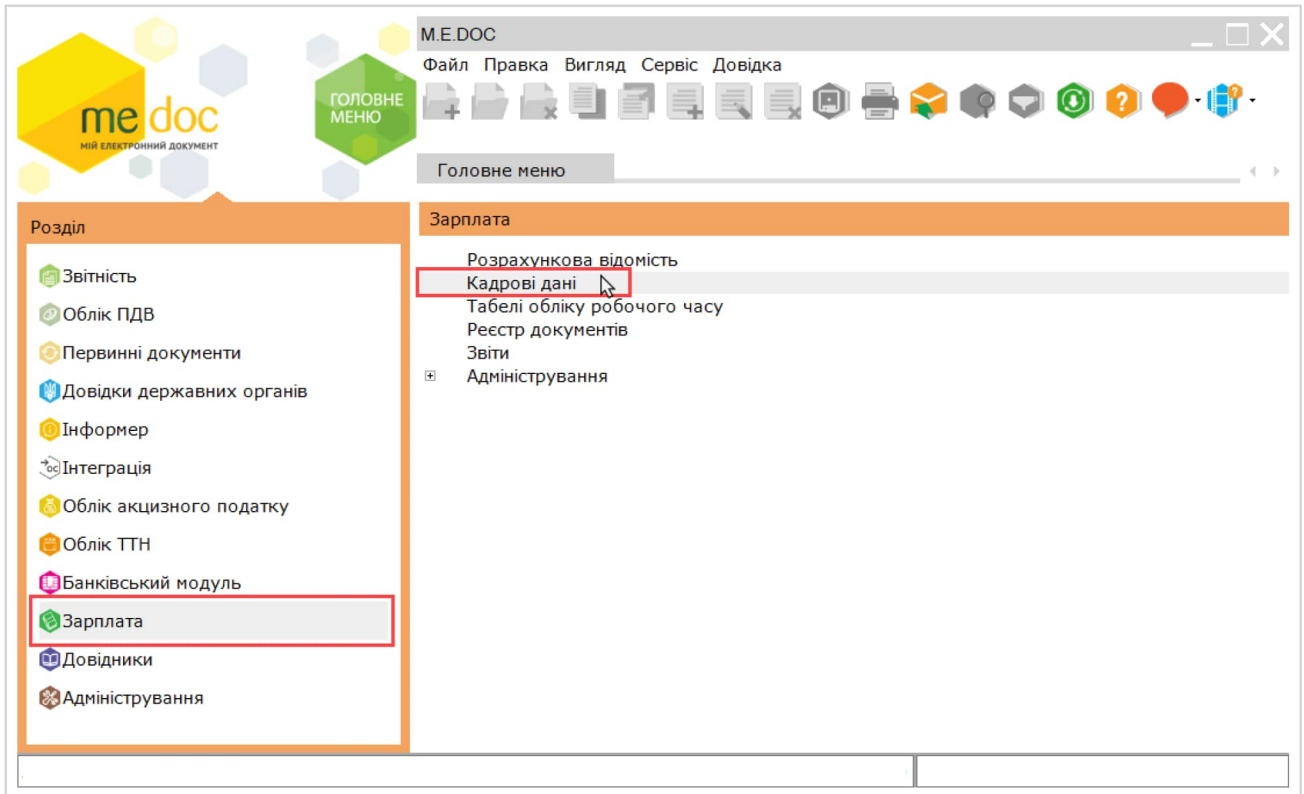

Рис. 2.2. Формування кадрових даних «Співробітників»

Картка співробітника «XXXX» має вигляд, рис. 2.3.

The screenshot shows the 'Картка співробітника' (Employee Card) dialog window. The title bar reads 'M.E.DOC' and the menu bar includes 'Файл', 'Правка', 'Вигляд', 'Сервіс', and 'Довідка'. The window title is 'ОК. Тн З Петренко О.Д. x'. The left sidebar, titled 'Розділи' (Sections), lists various data fields, with 'Загальні дані' (General Data) selected. The main content area, titled 'Документ' (Document), displays the following information:

Табельний номер :	<input type="text" value="3"/>	Дата заповнення 20.09.2016
Ідентифікаційний номер :	<input type="text" value="3344563213"/>	
Прізвище :	<input type="text" value="Петренко"/>	
Ім'я :	<input type="text" value="Олег"/>	
По батькові :	<input type="text" value="Дмитрович"/>	
Стать :	<input type="text" value="чоловіча"/>	☐ Без сплати внесків
Дата народження :	<input type="text" value="27.07.1991"/>	☐ Наявність трудової книжки
Дата прийняття :	<input type="text" value="01.03.2016"/>	☐ Звітувався до ПФУ по даній у
Дата звільнення :	<input type="text" value="..."/>	☐ Ознаки фізичної особи СПД
Обліковий склад :	<input type="text" value="0"/> Постійний	☐ ... X
Підрозділ :	<input type="text" value="001"/> Адміністрація	☐ ... X
Посада :	<input type="text" value="00008"/> Юрист	☐ ... X
Графік роботи :	<input type="text" value="1"/> П'ятиденка	☐ ... X
Система оплати :	<input type="text" value="ОКЛ"/> Оклад	☐ ... X
Оклад :	<input type="text" value="14000,00"/>	☐ Ознака неповного робочого

Рис. 2.3. Діалогове вікно «Картка співробітника»

У «XXXX», відповідно до чинного законодавства, виплачують заробітну плату працівникам два рази на місяць. Визначено 15 число кожного місяця – це число якого здійснюється виплата авансу заробітної плати. Саме за цей період проводять розрахунок суми авансу працівникам КП «XXX». Для налаштування авансу у модулі «Зарплата» у розділі «Адміністрування» – «Налаштування», рис. 2.4.

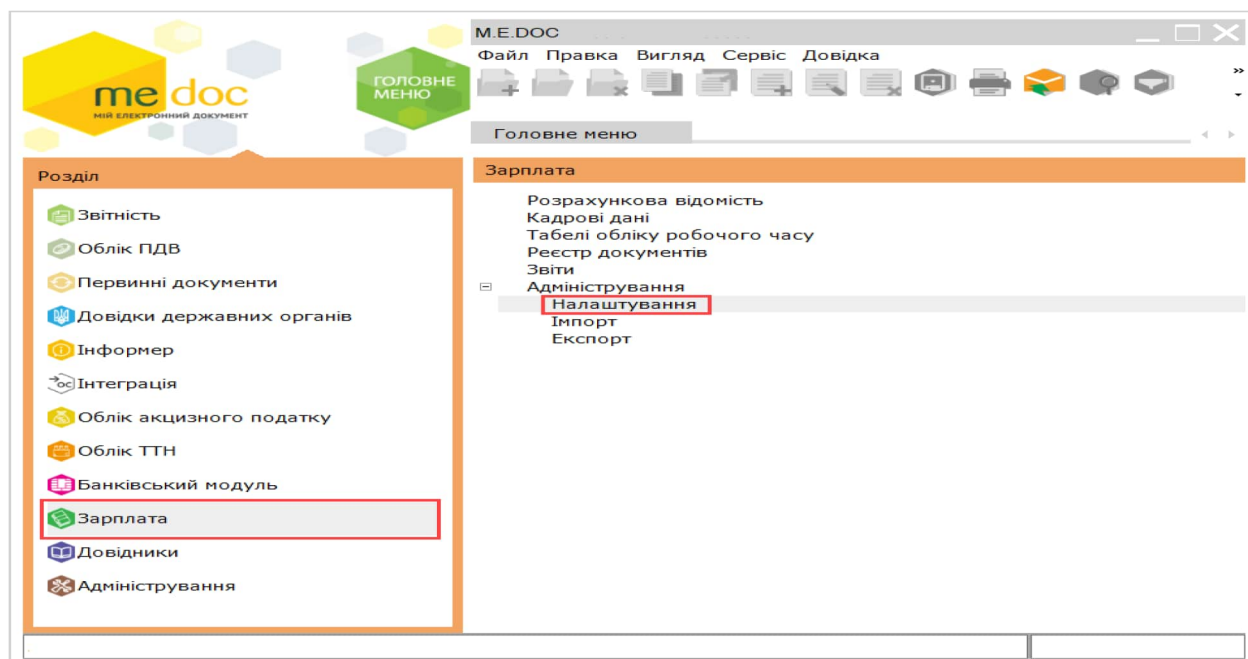

Рис. 2.4. Діалогове вікно «Налаштування авансу»

У підрозділі «Налаштування» вкладка «Параметри» – «Період розрахунку аванса» фіксується кількість днів або відсоток розрахунку авансу.

Розрахунок заробітної плати, нарахування й утримання за кожним працівником «XXXX» здійснюється у розділі «Зарплата – Розрахункова відомість».

Основною метою розроблення та затвердження облікової політики (додаток Г) у «XXXX» є: закріплення обраних способів ведення бухгалтерського обліку з-поміж альтернативних; регулювання організації документообороту (розроблення Графіка документообороту (додаток Д)); організація горизонтальної (із іншими структурними підрозділами) і вертикальної (із керівництвом підприємства) співпраці працівників у одному інформаційному просторі.

Облікова політика у «XXXX» для цілей оподаткування – це формат

документу, у якому прописані правила й методи, якими підприємство має намір керуватися при розрахунку й сплаті податків та зборів (додаток Е). Базовими завданнями облікової політики підприємства для мети оподаткування є:

- організація ведення податкового обліку;
- розроблення системи документування для формування показників податкових реєстрів;
- розроблення системи податкових реєстрів;
- вибір оптимальних способів обліку, відносно існуючих альтернатив передбачених чинним законодавством;
- тощо.

Вирішення означених завдань уможливить покращити податкову політику підприємства, уникнути штрафних санкцій. Водночас облікову політику в частині оподаткування слід формувати дотримуючись двох ключових аспектів: насамперед, дотримуватися принципу послідовності (постійного (із року в рік) застосування обраної облікової політики); застосування норм і правил ПКУ.

2.2. Облік оподаткування доходів фізичних осіб та відображення інформації у звітності

Основним доходом, який отримують працівники у «XXXXX», є заробітна плата. Окрім заробітної плати під оподаткування потрапляють і додаткові блага, які отримують працівники. Зокрема якщо працівник не відзвітувався за виданим авансом на відрядження або ж є нецільове використання виданих коштів. У такому випадку отриманий працівником дохід для цілей ПДФО визначається на основі «натурального» коефіцієнта 1,219512 ($= 1 / (1 - 0,18)$). Військовий збір розраховується без його застосування:

ПДФО = сума (вартість) додаткового блага $\times 1,219512 \times 0,18$;

Військовий збір = сума (вартість) додаткового блага $\times 0,015$.

Граничний розмір доходу, до якого застосовується ПСП у 2023 р. становить –

3760 грн (2684 x 1,4). Сума загального місячного оподаткованого доходу у вигляді заробітної плати зменшується на суму податкової соціальної пільги у 2023 р. у розмірах:

- базова (загальна) ПСП – становить половину (50 %) розміру прожиткового мінімуму для працездатної особи (у розрахунку на місяць), визначену на 01 січня звітного податкового року – 1342 грн (2684 x 50 %);

- ПСП для працівника, який утримує двох чи більше дітей віком до 18 років, становитиме 100 % суми базової (загальної) ПСП у розрахунку на кожну дитину 1342 гривні (100 % x (2481 x 50 %));

- ПСП для працівника, який є одинокою матір'ю (батьком), вдовою (вдівцем) або опікуном, піклувальником – у розрахунку на кожну дитину віком до 18 років, та для платника, який утримує дитину з інвалідністю – у розрахунку на кожну таку дитину віком до 18 років – 150 % суми базової (загальної) пільги, – 2013 грн (150 % x (2481 x 50 %));

- 169.2.1. ПСП застосовується до нарахованого платнику податку місячного доходу у вигляді заробітної плати тільки за одним місцем його нарахування.

- 169.2.2. працівник подає у «XXXX» заяву про самостійне обрання місця застосування податкової соціальної пільги.

У разі якщо є підстави застосовувати ПСП «на дітей» або ПСП у «підвищеному» чи «максимальному» розмірі, то разом із заявою потрібно подати документи, які підтверджують право працівника на таку пільгу. Розглянемо особливості розрахунку ПДФО у програмному продукті «М.Е.Дос» модуля «Зарплата».

У модулі «Зарплата» здійснюються нарахування та утримання, розділ «Адміністрування – Налаштування» та переходимо на вкладку «Види оплат», рис. 2.5. Податковий розрахунок включає в себе суми ПДФО, військового збору та ЄСВ. Він подається «XXXX», замість Звіту з ЄСВ та податкового розрахунку за формою № 1 ДФ.

Класифікація видів утримань із заробітної плати представлено у додатку Ж.

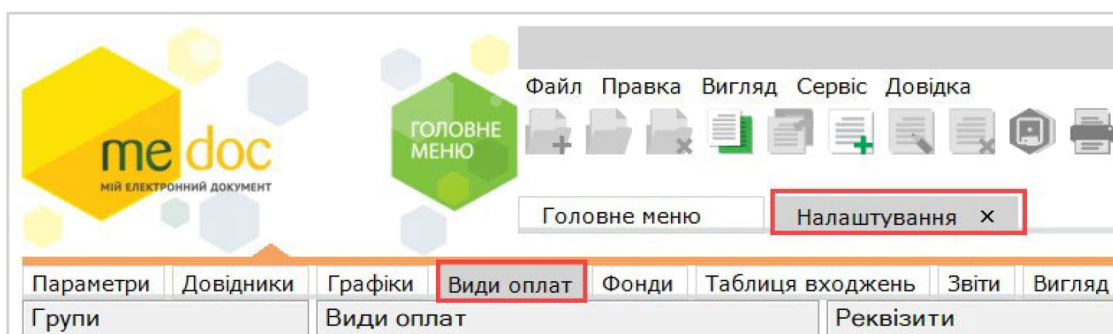

Рис. 2.5. Налаштування «Види виплат»

Для того, щоб створити об'єднану звітність ПДФО та ЄСВ, на підставі даних заробітної плати виконайте наступне: Розділ «Зарплата» – «Звіти» – «Звітні форми – «Об'єднана звітність ПДФО та ЄСВ».

Покрокові дії, що необхідно дотримувати у ході проведення податкових розрахунків наведено у табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Покрокові дії податкових розрахунків ПДФО

Крок	Дія
1	Уточнюємо місячні суми заробітної плати, нараховані працівнику за період, що перевіряється. Якщо в періоді, за який проводите перерахунок, нараховувалися доходи у вигляді ЗП за період її збереження згідно із законодавством, у т. ч. за час відпустки або тимчасової непрацездатності, суми таких виплат відносимо до місяців, за які вони були нараховані (абз. 3 п.п. 169.4.1 ПКУ).
2	Якщо працівник користувався ПСП, уточнюємо наявність у нього підстав для застосування ПСП до його ЗП. Перевіряємо, чи є в роботодавця заява працівника про самостійне обрання ним місця застосування ПСП і документи, що підтверджують його право на ПСП (за необхідності)
3	Якщо працівник користувався ПСП, визначаємо право працівника на ПСП у кожному окремому місяці звітного року. Для цього порівнюємо уточнені суми ЗП, розраховані за кожним місяцем періоду, що перевіряється, з граничним розміром ЗП, який надає право на ПСП
4	Проводимо остаточне оподаткування уточнених місячних сум ЗП (розраховуємо окремо за кожним місяцем періоду, що перевіряється, суму ПДФО, яка підлягає сплаті до бюджету)
5	Розраховуємо загальну суму ПДФО за період, що перевіряється, шляхом підсумовування місячних сум податку
6	Порівнюємо отриману в результаті перерахунку суму ПДФО із сумою податку, яка була фактично утримана з доходів працівника, нарахованих у періоді, що перевіряється, і визначаємо результат перерахунку

Нові ознаки доходів наведено у табл. 2.2.

4 ДФ: нові ознаки доходів

Ознака	Зміст		Дата
1	2	3	4
187	Сума благодійної допомоги, виплаченої (наданої) благодійниками (підпункт «а» п. 165.1.54 Кодексу)	Благодійна допомога, виплачена (надана) благодійниками	01.01.2023
188	Дохід, отриманий благодійниками – фізичними особами, які внесені до Реєстру волонтерів для надання благодійної допомоги на користь осіб, визначених у підпункті «а» цього підпункту (підпункт «б» підпункту 165.1.54 Кодексу)	Дохід, отриманий благодійниками-фізичними особами	01.01.2023
205	Суми виплаченої (наданої) благодійниками на користь, зокрема, учасників бойових дій або на користь членів їхніх сімей; фізичних осіб, які мешкають (мешкали) на території населених пунктів, в яких проводяться (проводилися) бойові дії, та/або які вимушено покинули місце проживання у зв'язку з проведенням бойових дій у таких населених пунктах (підпункт «в» підпункту 165.1.54 Кодексу)	Сума благодійної допомоги, виплаченої (наданої) благодійниками, учасникам бойових дій та/або фізичним особам, які мешкають (мешкали) на території населених пунктів, в яких проводяться (проводилися) бойові дії	01.01.2023
209	Сума відшкодування неприбутковою організацією особі – волонтеру, з якою укладено договір про провадження волонтерської діяльності, документально підтверджених витрат, пов'язаних з наданням волонтерської допомоги, у розмірі та відповідно до переліку, що передбачені ст. 11 Закону України «Про волонтерську діяльність» (п. 165.1.65 Кодексу)	Суми відшкодування волонтеру	01.01.2023

Із 2023 року під час заповнення додатку 4ДФ до Податкового розрахунку з ПДФО та ЄСВ використовуються ознаки доходу:

- 101 Доходи у вигляді заробітної плати, нараховані (виплачені) платнику податку відповідно до умов трудового договору (контракту);
- 102 Суми винагород та інших виплат, нарахованих (виплачених) платнику податку відповідно до умов цивільно-правового договору;
- 109 Дохід у вигляді дивідендів;

- 110 Дохід у вигляді процентів;

- 118 Кошти, отримані платником податку на відрядження або під звіт, у тому числі надміру витрачені та не повернуті у встановлені законодавством строки (ст. 164 та пп. 165.1.11 п. 165.1 ст. 165 розділу IV Кодексу),

- 128 Сума державної та соціальної матеріальної допомоги, державної допомоги у вигляді адресних виплат та надання соціальних і реабілітаційних послуг відповідно до закону, житлових та інших субсидій або дотацій, компенсацій (включаючи грошові компенсації інвалідам, на дітей-інвалідів при реалізації індивідуальних програм реабілітації інвалідів, суми допомоги по вагітності та пологах). Порядок проведення перерахунку визначено у табл. 2.3.

Таблиця 2.3

Порядок проведення перерахунку

Перерахунок	Проводять роботодавці
Обов'язковий (пп. 169.4.2 ПКУ)	за результатами кожного звітного податкового року під час нарахування ЗП за останній місяць звітного року
	під час проведення розрахунку за останній місяць застосування ПСП (зокрема, у випадках зміни місця застосування ПСП за самостійним рішенням платника податків або порушення працівником порядку застосування ПСП)
	під час проведення остаточного розрахунку з платником податків, який припиняє трудові відносини з роботодавцем
Добровільний (пп. 169.4.3 ПКУ)	за будь-який період, якщо бажають переконатися в правильності оподаткування доходів фізосіб

169.4.4. Якщо внаслідок здійсненого перерахунку виникає недоплата утриманого податку, то сума такої недоплати стягується роботодавцем за рахунок суми будь-якого оподаткованого доходу (після його оподаткування) за відповідний місяць, а в разі недостатності суми такого доходу – за рахунок оподаткованих доходів наступних місяців, до повного погашення суми такої недоплати. Якщо ж унаслідок здійсненого перерахунку виникає переплата податку, то на її суму зменшується сума нарахованого податкового зобов'язання платника податку за відповідний місяць, а при недостатності такої суми – зменшується сума податкових зобов'язань наступних податкових періодів, до повного повернення суми такої переплати.

Для обліку ПДФО передбачено рахунок 64 «Розрахунки за податками і

платежами», де на субрахунку 641, аналітичному рахунку 6411 «ПДФО» ведеться облік нарахування та сплати даного податку.

Розглянемо основні господарські операції, які зустрічаються в обліку ПДФО у «XXXX», табл. 2.4.

Таблиця 2.4

**Відображення на рахунках бухгалтерського обліку
утримань з заробітної плати працівників**

Зміст операцій	Кореспонденція рахунків		Сума, грн
	Дебет	Кредит	
1. Утримано із зарплати працівників сума ПДФО	661	641	15575,4
2. Утримано із заробітної плати воєнного збору	661	642	1297,95
3. Видано заробітну плату працівникам	661	311	86530,0
4. Сплата до бюджету суми ПДФО	641	311	15575,4

Для того, щоб перейти на наступний місяць розрахунку заробітної плати, в розділі «Розрахункова відомість» на панелі інструментів опираємо відповідну піктограму. Минулий місяць перейде в статус «архівний», а наступний місяць перейде в «поточний (розрахунковий)».

Податковий розрахунок сум доходу, нарахованого (сплаченого) на користь платників податків-фізичних осіб, і сум утриманого з них податку, а також сум нарахованого єдиного внеску та додатки до нього подається окремо за кожний квартал (податковий період) у розрізі місяців звітного кварталу впродовж 40 календарних днів, що настають за останнім календарним днем звітного кварталу. Окремий Розрахунок за календарний рік не подається.

Для формування «Об'єднаної звітності ПДФО та ЄСВ» у програмі М.Е.Дос, необхідно:

- обрати дану форму «Об'єднана звітність ПДФО та ЄСВ» у розділі «Звітність»;
- обрати період та формуємо новий звіт «Створити» - «ОК»;

Для формування додатку 1 «Відомості про нарахування заробітної плати», необхідно у вікні звітності, зазначаємо номер місця у кварталі та номер додатку, ці номери мають збігатися. Заповнети звіт можливо на основі довідника «Співробітники», меню «Правка». Звіт автоматично заповниться даними про наших

співробітників. Заповнений звіт перевіряється за допомогою кнопки «Перевірити» або клавішею F4.

У разі виявлення програмою «М.Е.Дос» помилок, на екран червоним кольором відсвітяться поля, що підлягають корегування, а на вкладці «Помилки» виводиться перелік рекомендацій щодо їх виправлення. Після виправлення звіт перевіряється повторно.

Для підписання документів у «М.Е.Дос» налаштований комплект підписів, зокрема у ХХХХ: меню «Адміністрування» – «Параметри системи» – «Підпис». Звіт підписується із опції «Наступні дії» – «Передати звіт на підпис» – «Підпис» – тип підпису «Бухгалтер-Керівник-Печатка», шляхом введення паролю у відповідне поле секретного ключа. Після підписання документів їх передають до контролюючих органів, шляхом обрання опції «Подати у контролюючий орган». Як результат у меню «Протокол», з'явиться запис про відправку. У разі прийняття звіту контролюючими органами, генерується відповідь у вигляді «Повідомлення про прийом документу» та «Квитанція з результатами обробки звіту», що надходять у «М.Е.Дос» як звичайна вхідна кореспонденція.

За загальним правилом ПДФО та військовий збір мають бути сплачені до 01 серпня року, наступного за звітним. Останні зміни до ПКУ уможливають сплатити податок впродовж шести місяців після скасування або припинення воєнного стану, якщо своєчасна оплата протягом періоду дії воєнного стану неможлива. Разом із тим, встановлені строки, для виплати праці, що залежать від періодичності. Сплата утримань має відбуватися під час безпосередньої виплати або ж впродовж трьох банківських днів, якщо використовується готівка. Якщо ж дохід нарахований, але з поважних причин не виплачений, то ПДФО та військовий збір слід сплатити протягом місяця, наступного за місяцем, за який було нарахування.

РОЗДІЛ 3

АНАЛІЗ КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ

3.1. Фінансово-економічний стан суб'єкта господарювання

Інфраструктура як економічна категорія являє собою сукупність різноманітних підприємств та установ, що обслуговують кожен сектор економіки, з урахуванням сфер виробництва, послуг країни і громадян окремо. Виробничо-господарські служби таких підприємств призначені забезпечувати гідні умови життя людей.

Варто зазначити, що концепція ефективності, пов'язана з комунальними послугами, відрізняється від концепції економічної ефективності, яка використовується при оцінці діяльності приватних компаній. Зазвичай ефективність приватного підприємства оцінюється за такими комерційними показниками, як рентабельність або рентабельність майна і бізнесу в цілому.

У зв'язку з призначенням спільної власності, на наш погляд, необхідно визначити ефективність діяльності спільного підприємства не тільки з точки зору економічної ефективності, а й з точки зору соціальної, тобто інтересів відповідної територіальної громади, яка є власником його активів.

Отже, необхідно використовувати 2 підходи до оцінки ефективності муніципальних підприємств:

- а) економічна (або комерційна) оцінка ефективності управлінських рішень з точки зору одержуваного доходу або економічної доцільності угод;
- б) соціальний, це дозволяє оцінити ефективність управління об'єктами спільної власності з точки зору вигод від управлінських рішень для спільноти.

В економічній практиці існує кілька загальноприйнятих показників (група індикаторів), які дозволяють аналізувати економічну ефективність підприємства та відображає ступінь ефективності функціонування підприємства як цілісного майнового комплексу.

До таких показників належать показники прибутковості, ділової активності,

структури капіталу, фінансової стабільності, ліквідності та інвестиційні критерії.

Розрахуємо основні показники фінансового стану підприємств «XXXX».

Основним видом діяльності є забір, очищення та постачання води (код 36.00), також підприємство отримує доходи від комплексного обслуговування об'єктів, інших видів діяльності із прибирання, надання в оренду й експлуатацію власного чи орендованого нерухомого майна, каналізації, відведення й очищення стічних вод тощо.

Важливим напрямом загального оцінювання фінансового стану «XXXX» є аналіз його майнового стану за інформацією його бухгалтерського балансу (табл. 3.1) (додатки К, Л, М).

Таблиця 3.1

**Динаміка та структура майна «XXXX»
за 2020 - 2022 рр. (станом на кінець року)**

Види активів	2020 р.		2021 р.		2022 р.		Відхилення (+;-) 2022 р. до 2020 р	
	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до сум и	сума, тис. грн	сума, тис. грн	у % до суми	у %
Майно – всього	59396,5	100	64209,9	100	62254,2	100	+2857,7	+4,8
1. Необоротні активи	58671,4	98,8	63069,5	98,2	60667	97,5	+1995,6	+3,4
1.1. Основні засоби	58593,5	98,6	62818,2	97,8	60125,1	99,6	+1531,6	+2,6
2. Оборотні активи	725,1	1,2	1140,4	1,8	1587,2	2,5	+862,1	У 2,2 р.
2.1. Запаси	26,5	0,0	106,5	0,2	116	0,2	+89,5	У 4,4 р.
2.1.1. Виробничі запаси	26,5	0,0	106,5	0,2	116	0,2	+89,5	У 4,4 р.
2.2. Поточна дебіторська заборгованість	650,2	1,1	784,6	1,2	1298,5	2,1	+648,3	+99,7
2.3. Грошові кошти	33,7	0,1	175,4	0,3	32,9	0,1	-0,8	-2,4
2.5 Інші оборотні активи	14,7	0,0	73,9	0,1	139,8	0,2	+125,1	У 9,5 р.

Аналіз майнового стану показав, що у 2022 році вартість майна «XXXX» порівняно з 2020 роком зросла на 2 млн. 857,7 тис. грн або на 4,8 %.

Вартість необоротних активів, яка представлена основними засобами, збільшилась на 1 млн. 995,6 тис. грн або на 3,4 %.

Вартість оборотних активів «XXXX» збільшилась у 2022 році порівняно з 2020 роком на 862,1 тис. грн, або у 2,2 рази. Зростання відмічено у вартості запасів на 89,5 тис. грн, або у 4,4 рази, які представлені виробничими запасами.

Збільшення відмічено по вартості поточної дебіторської заборгованості на 648,3 тис. грн, або на 99,7 %.

Зниження відмічено по вартості грошових коштів та поточних фінансових інвестицій на 0,8 тис. грн, або на 2,4 %.

Вартість інших оборотних активів збільшилась на 125,1 тис. грн, або у 9,5 рази. У структурі майна «XXXX» за 2020 – 2022 рр. переважає питома вага необоротних активів – 98,8 %, 98,2 % та 97,5 %.

З урахуванням поділу видів майна за класифікаційними ознаками проаналізуємо склад, структуру та динаміку активів балансу «XXXX», використавши форму № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» табл. 3.2.

Таблиця 3.2

**Склад, структуру та динаміку активів балансу «XXXX» за 2020 – 2022 рр.
(станом на кінець року)**

Вид майна (активів)	2020 р.		2021 р.		2022 р.		Відхилення (+;-) 2022 р. до 2020 р	
	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	суми, тис. грн	у %
За характером участі у господарському процесі та швидкості обороту								
Необоротні	58671	98,8	63070	98,2	60667	97,5	+1996	+3,4
Оборотні	725,1	1,2	1140,4	1,8	1587,2	2,5	+862,1	У 2,2 р.
Усього	59396,1	100	64210,4	100	62254,2	100	+2858,1	+4,8
За формою функціонування								
Матеріальні	58663,6	98,8	63162,2	98,5	60781,3	97,9	+2117,7	+3,6
Нематеріальні	34,3	0,0	13,8	0,0	1,7	0,0	-32,6	-95,0
Фінансові	683,9	1,2	960	1,5	1331,4	2,1	+647,5	+94,7
Усього	59381,8	100	64136	100	62114,4	100	+2732,6	+4,6
За чутливістю до інфляційних процесів								
Монетарні	683,9	1,2	960	1,5	1331,4	2,1	+647,5	+94,7
Немонетарні	58663,6	98,8	63162,2	98,5	60781,3	97,9	+2117,7	+3,6
Усього	59347,5	100	64122,2	100	62112,7	100,0	+2765,2	+4,7

Отже, загальна вартість активів «XXXX» збільшилася на 2 млн. 858,1 тис. грн, або на 4,8 %. Аналіз складу, структури та динаміки активів в розрізі класифікаційних ознак показав:

- за характером участі у господарському процесі та швидкості обороту активи поділяють на необоротні та оборотні, при цьому вартість необоротних зросла у 2022 році порівняно з 2020 роком на 1 млн. 996 тис. грн, або на 3,4 %, оборотних зросла на 862,1 тис. грн або у 2,2 рази. У структурі у 2020 - 2022 рр. переважала частка необоротних – 98,8 %, 98,2 % та 97,5 %.

- за формою функціонування у «XXXX» обліковано нематеріальні, вартість яких за досліджуваний період зменшилась на 32,5 тис. грн, або на 95 %, матеріальні, які зросли на 2 млн. 117,7 тис. грн або на 3,6 % та фінансові, сума зростання відповідно – 647,5 тис. грн, або на 94,7 %. У структурі переважає частка матеріальних, на кінець 2022 р. вона склала 97,9 %, що на 0,9 пункти менше порівняно з 2020 роком;

- за чутливістю до інфляційних процесів активи поділяються на монетарні та немонетарні. У 2022 році порівняно з 2020 роком вартість монетарних зросла на 647,5 тис. грн або на 94,7 %, тоді як немонетарних зросла на 2 млн. 117,7 тис. грн, або на 3,6 %. У структурі переважає частка немонетарних, відповідно 98,8 %, 98,5 % та 97,9 %.

Динаміка та структура джерел формування капіталу «XXXX» відображено у табл. 3.3. Аналіз даних табл. 3.3 показав, що загальна сума капіталу досліджуваного підприємства у 2022 р. збільшилась порівняно з 2020 р. на 2 млн. 857,7 тис. грн або на 4,8 %.

Сума власного капіталу підприємства зросла на 1 млн. 696,5 тис. грн або на 2,9 %, за рахунок нерозподіленого прибутку.

Сума зобов'язань та забезпечень «XXXX» у 2022 році порівняно з 2020 роком збільшилась на 1 млн. 161,2 тис. грн, або на 90,4 % за рахунок суми поточних зобов'язань та забезпечень, які представлені поточною кредиторською заборгованістю.

Таблиця 3.3

**Динаміка та структура джерел формування капіталу «XXXX» за 2020 – 2022 рр.
(станом на кінець року)**

Види пасивів	2020 р.		2021 р.		2022 р.		Відхилення (+;-) 2022 р. до 2020 р	
	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	суми, тис. грн	у %
Капітал всього –	59396,5	100	64209,9	100	62254,2	100	+2857,7	+4,8
1. Власний капітал	58111,3	97,8	62362,5	97,1	59807,8	96,1	+1696,5	+2,9
1.2. Нерозподілений прибуток	477,6	0,8	544,6	0,8	673,6	1,1	+196	+41,0
2. Зобов'язання і забезпечення	1285,2	2,2	1847,4	2,9	2446,4	3,9	+1161,2	+90,4
2.1. Поточні зобов'язання і забезпечення	1285,2	2,2	1847,4	2,9	2446,4	3,9	+1161,2	+90,4
2.1.1. Поточна кредиторська заборгованість	376,2	0,6	611,1	1,0	1256	2,0	+879,8	У 3,3 р.

У структурі пасивів «XXXX» протягом 2020 - 2022 рр. переважає питома вага власного капіталу підприємства – 97,8 %, 97,1 % та 96,1 %.

З урахуванням поділу видів джерел формування капіталу за класифікаційними ознаками проаналізуємо склад, структуру та динаміку пасивів балансу «XXXX» (табл. 3.4).

Отже, аналіз складу, структури та динаміки пасивів балансу «XXXX» показав, що:

- у 2022 році сума власного капіталу збільшилась на 1 млн. 696,5 тис. грн, або на 2,9 %, а вартість позикового капіталу зросла на 1 млн. 161,2 тис. грн, або на 90,4 %.

- у структурі пасивів за характером формування пасивів протягом 2020 - 2022 рр. переважає частка власного капіталу та становить 97,8 %, 97,1 % та 96,1 %.

- вартість додаткового збільшилася у 2022 році порівняно з 2020 роком на 1 млн. 696,5 тис. грн, або на 90,4 %.

Таблиця 3.4

**Склад, структуру та динаміку пасивів балансу «XXXX» за 2020 – 2022 рр.
(станом на кінець року)**

Вид джерел формування капіталу (пасивів)	2020 р.		2021 р.		2022 р.		Відхилення (+;-) 2022 р. до 2020 р	
	сума, тис. грн	у % до підсумку	сума, тис. грн	у % до підсумку	сума, тис. грн	у % до підсумку	суми, тис. грн	у %
За характером формування (власністю)								
Власний капітал	58111,3	97,8	62362,5	97,1	59807,8	96,1	+1696,5	+2,9
Позиковий капітал	1285,2	2,2	1847,4	2,9	2446,4	3,9	+1161,2	+90,4
Усього	59396,5	100	64209,9	100	62254,2	100,0	+2857,7	+4,8
За рівнем відповідальності власного капіталу								
Зареєстрований капітал	-	-	-	-	-	-	-	-
Додатковий капітал	58111,3	100	62362,5	100	59807,8	100	+1696,5	+2,9
Усього	58111,3	100	62362,5	100	59807,8	100	+1696,5	+2,9
За тривалістю використання								
Постійний капітал	58111,3	97,8	62362,5	97,1	59807,8	96,1	+1696,5	+2,9
Змінний капітал	1285,2	2,2	1847,4	2,9	2446,4	3,9	+1161,2	+90,4
Усього	59396,5	100	64209,9	100	62254,2	100	+2857,7	+4,8
За періодом погашення зобов'язань								
Поточні зобов'язання	1285,2	100	1847,4	100	2446,4	100	+1161,2	+90,4
Довгострокові зобов'язання	-	-	-	-	-	-	-	-
Усього	1285,2	100	1847,4	100	2446,4	100	+1161,2	+90,4

- у структурі пасивів за тривалістю використання переважає частка постійного капіталу, на кінець 2022 року склала 96,1 %, при цьому його сума збільшилася у 2022 році порівняно з 2020 роком на 1 млн 696,5 тис. грн, або 2,9 %, сума змінного капіталу зросла на 90,4 %;

- сума зобов'язань та забезпечень «XXXX» збільшилась на 2 млн. 858 грн або на 4,8 % за рахунок суми найбільш термінових зобов'язань, що зросли на 981 тис. грн або у 3,4 рази та постійних пасивів, що зросли на 1 млн. 876 тис. грн, або на 4,8 %.

За даними табл. 3.5 проведемо аналіз динаміки показників наявності та

використання матеріальних оборотних активів «XXXX» за 2020 – 2022 рр.

Таблиця 3.5

Динаміка показників наявності та використання матеріальних оборотних активів «XXXX» за 2020 – 2022 рр.

Показник	Роки			Відхилення (+;-) 2022 р. до 2020 р.	
	2020	2021	2022	абсолютне, тис. грн	відносне, %
Вихідна інформація та показники наявності матеріальних оборотних активів, тис. грн					
1. Чистий дохід від реалізації робіт та послуг	3448,9	3888,9	5058,9	+1610	+46,7
2. Собівартість реалізації послуг	6747	9008,8	10630	+3883	+57,6
3. Збиток від операційної діяльності	-2167,6	-2501,2	-2671,8	-504,2	x
4. Матеріальні витрати	4722,9	6306,2	7441	+2718,1	+57,6
5. Середньорічна вартість матеріальних оборотних активів	17,7	66,5	111,3	+93,6	У 6,3 р.
5.1. Середньорічна вартість виробничих запасів	17,7	66,5	111,3	+93,6	У 6,3 р.
Показники використання матеріальних оборотних активів					
6. Коефіцієнт обертання матеріальних оборотних активів	195	58	45	-150	x
7. Тривалість одного обороту матеріальних оборотних активів, днів	2	6	8	+6	У 3 р.
8. Тривалість одного обороту виробничих запасів, днів	1	3	4	+3	У 3 р.
9. Матеріаловіддача, грн	1,43	1,43	1,43	x	X
10. Матеріаломісткість, грн	0,7	0,7	0,7	x	X
11. Питома вага матеріальних витрат у собівартості продукції, %	70	70	70	x	x
12. Отримано збитку від операційної діяльності на 1 грн матеріальних витрат, грн	-0,46	-0,40	-0,36	+0,1	+21,7

Аналіз вихідної інформації для аналізу динаміки та показників наявності та використання матеріальних оборотних активів показав у 2022 році порівняно з 2020 роком як зростання, так і зниження показників.

Зокрема, збільшилася середньорічна вартість виробничих запасів на 93,6 тис. грн або у 6,3 рази. Також відбулося зростання чистого доходу на 1 млн. 610 тис. грн або на 46,7 %, собівартості реалізованої продукції на 3 млн. 883 тис. грн, або на 57,6 %, матеріальні витрати на 2 млн. 718,1 тис. грн, або на 57,6 %. Відмічено

збільшення за прибуток від операційної діяльності на 362 млн. 95 тис. грн або у 21,3 рази.

Коефіцієнт обертання матеріальних оборотних коштів знизився з 195 у 2020 році до 45 у 2022 році, тобто на 150 пункти, відповідно тривалість одного обороту матеріальних оборотних активів збільшилась на 6 днів або у 3 рази. Вказані зміни показників свідчать про уповільнення оборотності, що пояснюється випереджаючим збільшенням середньорічної вартості оборотних активів (у 6,3 рази) порівняно з підвищенням суми чистого доходу від реалізації продукції, товарів, робіт та послуг (на 46,7 %)

Матеріаломісткість продукції показує, що частка витрат матеріальних ресурсів (основних і допоміжних матеріалів, палива, енергії) на виготовлення одиниці продукції у загальних витратах є досить низькою. Зокрема, у 2022 році цей показник такий самий, як у 2020 році та становить 0,7 грн. Матеріаловіддача характеризує ефективність використаних предметів праці, тобто показує, скільки вироблено продукції з одиниці витрачених матеріалів. Отже, у 2022 році на 1 грн матеріальних витрат припадає 1,43 грн виробленої продукції.

Динаміка показників матеріаломісткості та матеріаловіддачі позитивно характеризують використання матеріальних ресурсів, що пов'язано із зменшенням матеріаломісткості та підвищенням матеріаловіддачі. Показник прибутку (збитку) від операційної діяльності на 1 грн матеріальних витрат збільшився у 2022 році порівняно з 2020 роком на 0,1 грн, або на 21,7 %, що пояснюється випереджаючим збільшенням середньорічної вартості оборотних активів (у 6,3 рази). З використанням інформації табл. 3.5 за допомогою способу ланцюгових підстановок визначимо вплив факторів на зміну тривалості одного обороту виробничих запасів за 2020 і 2022 рр.

Модель факторного аналізу тривалості одного обороту виробничих запасів:

$$T = \frac{360 \times \overline{OA}}{CB} \quad (3.1)$$

де T – тривалість одного обороту виробничих запасів, днів; $\overline{OA}$ – середньорічна вартість виробничих запасів, тис. грн; CB – собівартість реалізованої

продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.

За даними табл. 3.5 розрахуємо показники тривалості одного обороту виробничих запасів, днів:

$$T_0 = (365 \times BZ_0) / CB_0 = (365 \times 17,7) / 6747 = 1$$

$$T_{ум} = (365 \times BZ_1) / CB_0 = (365 \times 111,3) / 6747 = 6$$

$$T_1 = (365 \times BZ_1) / CB_1 = (365 \times 111,3) / 10630 = 4.$$

Загальна зміна (+;-) тривалості одного обороту виробничих запасів «XXXX», днів:

$$\Delta T = T_1 - T_0. \quad (3.2)$$

$$\Delta T = 4 - 1 = 3.$$

У тому числі за рахунок факторів:

1. Середньорічної вартості виробничих запасів:

$$\Delta T_{ОА} = T_{ум} - T_0; \quad (3.3)$$

$$\Delta T_{ОА} = 6 - 1 = 5.$$

2. Чистого доходу (виручки) від реалізації робіт, послуг:

$$\Delta T_{чд} = T_1 - T_{ум}. \quad (3.4)$$

$$\Delta T_{чд} = 4 - 6 = -2.$$

Уповільнення оборотності виробничих запасів у досліджуваному підприємстві на 12 дні відбулося під впливом наступних факторів:

- в результаті підвищення середньорічної вартості виробничих запасів на 93,6 тис. грн або у 6,3 рази, тривалість одного обороту збільшилась на 5 днів;

- збільшення собівартості реалізації робіт, послуг на 3 млн. 883 тис. грн або на 57,6 %, тривалість одного обороту зменшилась на 2 дні.

У складі абсолютних показників фінстійкості зазвичай виділяють групу показників наявності джерел формування запасів та групу показників забезпеченості запасів джерелами їх формування. Залежно від рівня забезпеченості запасів джерелами їх формування визначають тип фінстійкості:

- абсолютна - власні джерела формування оборотних активів покривають запаси і витрати;

- нормальна - припускає фінансування запасів та витрат за рахунок не лише

власного капіталу, але й довгострокових зобов'язань, тобто довгострокового капіталу підприємства.

- нестійкий фінансовий стан - запаси і витрати покриваються сумою власних джерел формування оборотних активів, довгострокових позикових джерел, короткострокових кредитів і позик;

- кризовий фінансовий стан, коли запаси і витрати не покриваються всіма видами можливих джерел їх забезпечення (власних, позикових та ін.), підприємство перебуває на межі банкрутства.

Проведемо розрахунки по визначенню типу фінансової стійкості «XXXX» (табл. 3.6).

Таблиця 3.6

Визначення і аналіз типу фінансової стійкості «XXXX» за 2020 - 2022 рр.

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення (+;-) 2022 р. до 2020 р.
Власні оборотні кошти	-560	-707	-859	-299
Довгострокові зобов'язання	-	-	-	-
Короткострокові кредити банків	-	-	-	-
Запаси	27	107	116	+90
Наявність власних оборотних коштів і довгострокових зобов'язань для формування запасів	-560	-707	-859	-299
Загальна величина джерел формування запасів	-560	-707	-859	-299
Нестача власних оборотних коштів для формування запасів	-587	-814	-975	-389
Нестача власних оборотних коштів і довгострокових зобов'язань для формування запасів	-587	-814	-975	-389
Нестача (-) власних оборотних коштів, довгострокових зобов'язань і короткострокових кредитів банків для формування запасів	-587	-814	-975	-389
Тип фінансової стійкості	кризовий			x
Коефіцієнт забезпеченості запасів відповідними джерелами формування	x	x	x	x
Надлишок (+) або нестача (-) відповідних джерел формування на 1 грн запасів, грн	-22,14	-7,64	-8,41	13,73

Отже, за даними проведених розрахунків, фінансовий стан «XXXX» можна охарактеризувати як кризовий, що пов'язано з відсутністю власних оборотних

коштів.

В результаті загальна величина джерел формування запасів зросла у 2022 році до 859 тис. грн порівняно з 2020 роком, де вона становила 560 тис. грн.

Нестача власних оборотних коштів, довгострокових зобов'язань і короткострокових кредитів банків «XXXX» для формування запасів склала у 2022 році 975 тис. грн, що на 389 тис. грн більше порівняно з 2020 роком.

Нестача власних оборотних активів для формування 1 грн запасів склала у 2020 році 22,14 грн, тоді як у 2022 році 8,41 грн.

Використаємо дані табл. 3.7 для оцінки платоспроможності «XXXX» систему показників, які мають назву коефіцієнтів ліквідності.

Станом на 2022 рік коефіцієнт абсолютної ліквідності є нижче нормативного на 0,187 пункти, тобто використавши грошові кошти підприємства не мало змогу погасити поточні зобов'язання (на 1 грн поточних зобов'язань припадало 0,013 грн грошових коштів).

Проміжний коефіцієнт покриття є нижче нормативного у 2022 році на 0,099 пункти. Розрахований показник показав, що відповідно на 1 грн поточних зобов'язань припадало відповідно до 2022 року 0,6 грн (при нормативі $\geq 0,7$).

Таблиця 3.7

**Показники оцінки ліквідності та платоспроможності
«XXXX» за 2020 – 2022 рр.**

Показники	Норматив- не значення	Роки			Відхилення (+;-) 2022 р. до 2020 р.
		2020	2021	2022	
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	>0,2	0,026	0,095	0,013	-0,013
Проміжний коефіцієнт покриття	>0,7	0,544	0,560	0,601	+0,058
Загальний коефіцієнт покриття	$\geq 1,5$	-0,564	0,617	0,649	+0,085

Загальний коефіцієнт покриття є нижче нормативного протягом 2022 року. На 1 грн поточних зобов'язань у 2022 р. припадає 0,65 грн. оборотних активів підприємства (при нормативі $\geq 1,5$).

3.2. Аналіз структури та динаміки кредиторської заборгованості

Аналіз кредиторською заборгованістю має велике значення для підприємств, що функціонують. Кредиторська заборгованість - сума заборгованості підприємства кредиторам на певну дату, її складовими елементами є заборгованість за розрахунками з: постачальниками; підрядчиками; векселями до сплати; персоналом (заробітна плата, відпускні, премія, лікарняні, матеріальна допомога та інші виплати); бюджетом і соціальними фондами (для «XXXX» - це податок на прибуток, ПДВ, ПДФО, військовий збір, екологічний податок, ЄСВ тощо); учасниками (засновниками); авансами отриманими; іншими кредиторами. Джерела аналізу: №о 1м «Баланс», також для розрахунку показників оборотності заборгованості - №2м «Звіт про фінансові результати». Методи обробки економічної інформації при аналізі кредиторської заборгованості: метод групування; порівняння; системності та комплексності; графічний; економіко-математичні методи; моделювання; прогностичний. Використавши дані фінансової звітності досліджуваного підприємства проаналізуємо динаміку та структуру зобов'язань «XXXX» у табл. 3.8.

Таблиця 3.8

Динаміка та структура зобов'язань та забезпечень «XXXX» за 2020 - 2022 рр.

(станом на кінець року)

Види зобов'язань	2020 р.		2021 р.		2022 р.		Відхилення (+;-) 2022 р. до 2020 р.	
	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	суми, тис. грн	у %
1.Поточні зобов'язання, в т.ч. за:	376,2	100	611,1	100	1256	100	+879,8	У 3,3 р.
товари, роботи, послуги	4,9	1,3	165,2	27,0	636	50,6	+631,1	У 129,8 р.
розрахунками з бюджетом	85,3	22,7	78,3	12,8	90,4	7,2	+5,1	+6,0
розрахунками зі страхування	56,6	15,0	75,2	12,3	75,5	6,0	+18,9	+33,4
розрахунками з оплати праці	229,4	61,0	292,4	47,8	454,1	36,2	+224,7	+98,0
Всього:	376,2	100	611,1	100	1256	100	+879,8	У 3,3 р.

У 2022 р. порівняно з 2020 р. сума поточних зобов'язань «XXXX» зросла на 879,8 тис. грн або у 3,3 рази. У складі поточних зобов'язань збільшення відмічено по таких складових: сумі заборгованості за товари, роботи та послуги на 631,1 тис. грн або у 129,8 рази, за розрахунками з бюджетом на 5,1 тис. грн, за розрахунками за страхуванням на 18,9 тис. грн та за розрахунками з оплати праці на 224,7 тис. грн.

Аналізуючи структуру поточної заборгованості «XXXX» (рис. 3.1), можна зробити висновок, що протягом 2022 року переважає частка заборгованості за товари, роботи та послуги – 50,6 %. У 2020 – 2021 рр. переважає частка за розрахунками з оплати праці – 61 % та 47,8 %.

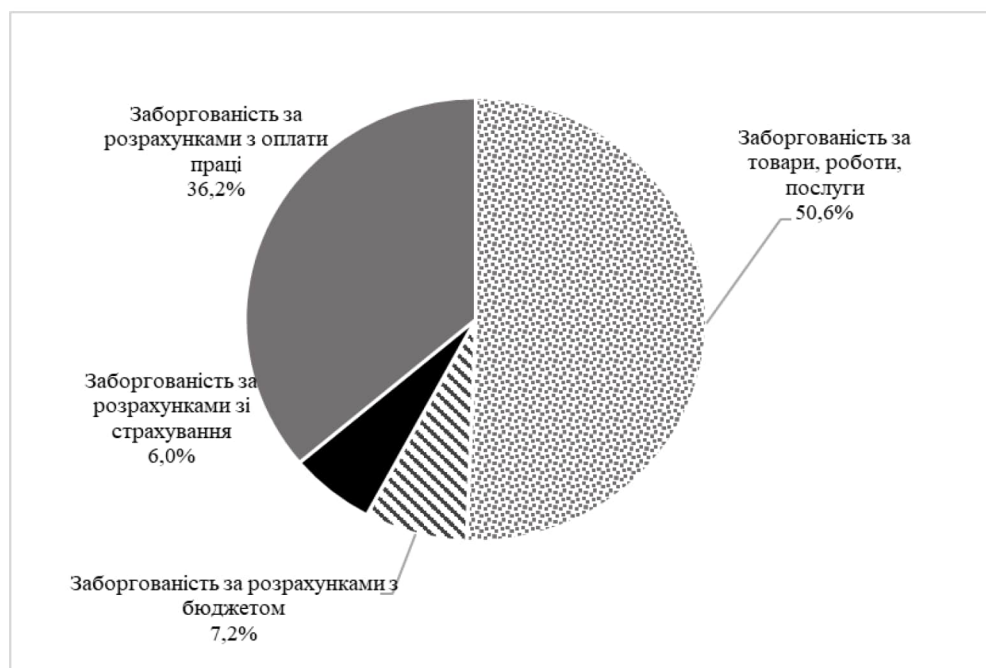

Рис. 3.1. Структура поточної кредиторської заборгованості «XXXX» станом на кінець 2022 р., %

Проаналізуємо динаміку, структуру дебіторської заборгованості досліджуваного підприємства (табл. 3.9).

Аналіз табл. 3.9 показав, що сума дебіторської заборгованості «XXXX» у 2022 році порівняно з 2020 роком збільшилась на 648,3 тис. грн або на 99,7 %, за рахунок суми іншої поточної дебіторської заборгованості, яка зросла на 1,3 тис. грн, або у 2,2 рази та за розрахунками з бюджетом, що збільшились на 10,8 тис. грн, або у 8,2 рази.

Таблиця 3.9

**Динаміка та структура дебіторської заборгованості «XXXX» за 2020 - 2022 рр.
(станом на кінець року)**

Види дебіторської заборгованості	2020 р.		2021 р.		2022 р.		Відхилення (+;-) 2022 р. до 2020 р.	
	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	суми, тис. грн	у %
Дебіторська заборгованість за продукцію	647,6	99,6	722,8	92,1	1283,8	98,9	+636,2	+98,2
Дебіторська заборгованість за розрахунками:								
З бюджетом	1,5	0,2	55,9	7,1	12,3	0,9	+10,8	У 8,2 р.
Інша поточна дебіторська заборгованість	1,1	0,2	5,9	0,8	2,4	0,2	+1,3	У 2,2 р.
Всього	650,2	100	784,6	100	1298,5	100	+648,3	+99,7

Збільшення відмічено по заборгованості за продукцію «XXXX» на 636,2 тис. грн, або на 98,2 %. У структурі дебіторської заборгованості «XXXX» за 2020 – 2022 рр. – рис. 3.2 - переважає частка заборгованості за продукцію – 99,6 %, 92,1 % та 98,9 %.

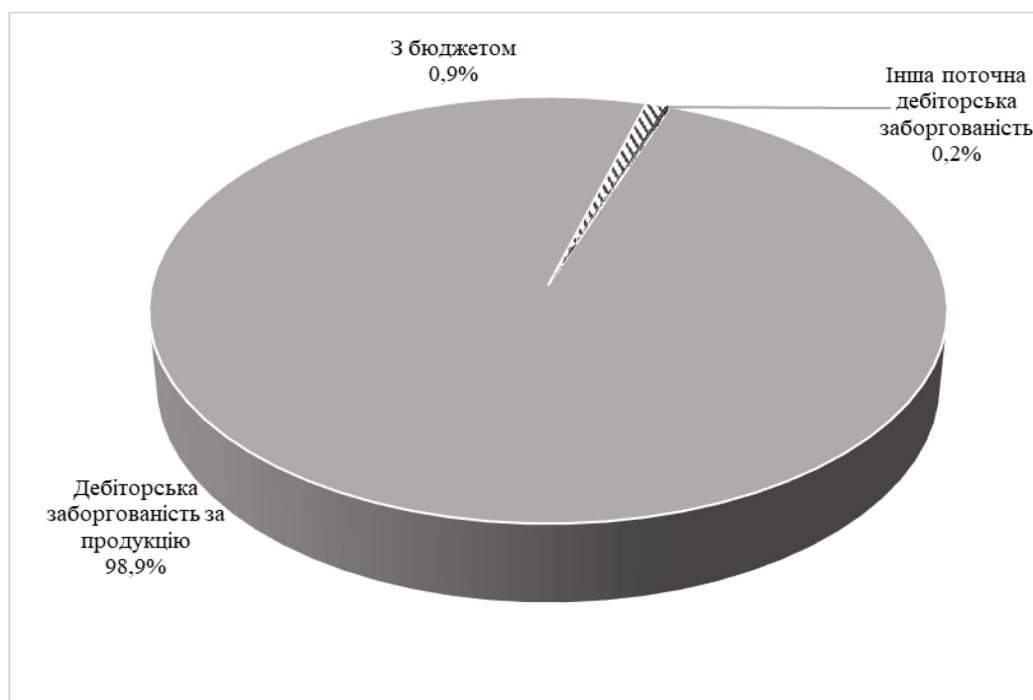

Рис. 3.2. Ілюстративне зображення структури поточної дебіторської заборгованості «XXXX» станом на кінець 2022 р., %

У умовах військового стану переважна більшість вітчизняних підприємств віддає перевагу продажу товарів не в кредит, а за фактом оплати. Однак конкуренція диктує свої умови: товари відвантажуються, оборотні активи зменшуються, дебіторська та кредиторська заборгованість зростає. Тому логічно, що продовженням аналізу стану заборгованості «XXXX» є порівняльний аналіз дебіторської і кредиторської заборгованості з метою дотримання стабільності фінансового стану.

Перед аналізом поточної дебіторської та кредиторської заборгованості «XXXX» ставляться такі завдання: формування реальної кредитної політики; обґрунтування можливості виникнення дебіторської та кредиторської заборгованості; чітке, своєчасне визначення моменту сповільнення або прискорення погашення заборгованості покупцями; контроль за своєчасністю погашення дебіторської заборгованості та вивчення причин недотримання договірної дисципліни; оцінка покупців з точки зору надійності (ймовірності оплати); з'ясування причин прострочки дебіторської заборгованості; оцінка ефективності дебіторської заборгованості. Для порівняльного аналізу розглянемо дані табл. 3.10 та графічне зображення динаміки дебіторської та кредиторської заборгованості «XXXX» за 2020 – 2022 рр. (рис. 3.3).

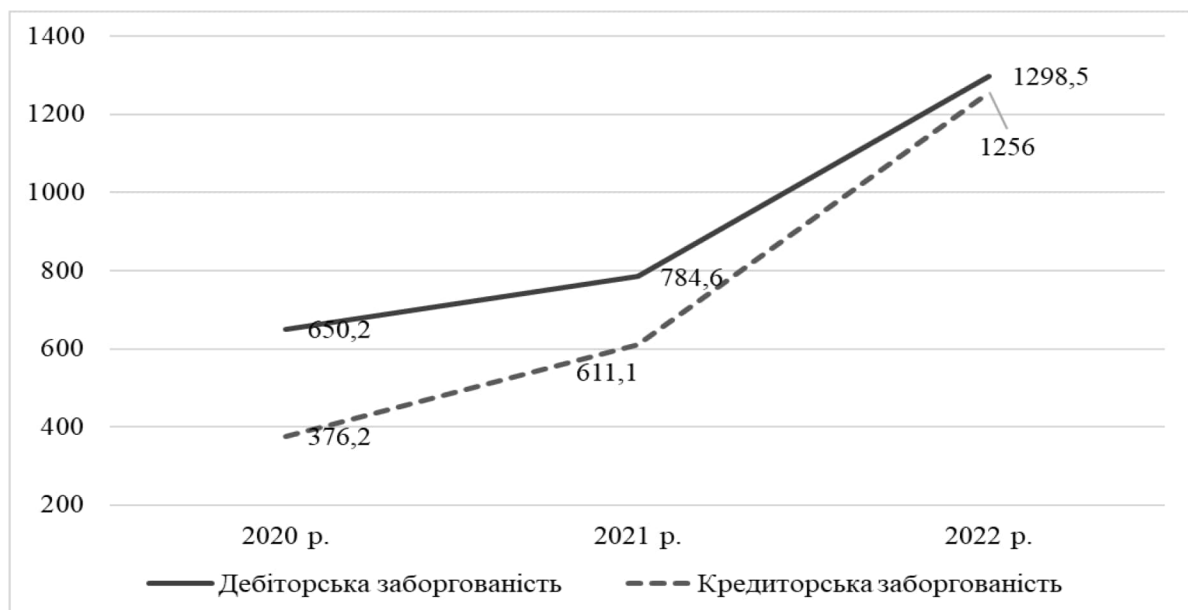

Рис. 3.3. Порівняльний аналіз динаміки дебіторської та кредиторської заборгованості «XXXX» за 2020 – 2022 рр., тис. грн

Таблиця 3.10

**Порівняльний аналіз дебіторської та кредиторської заборгованості
«XXXX» за 2020 – 2022 рр., тис. грн
(станом на кінець року)**

Види заборгованості	Дебі- торська	Креди- торська	Перевищення заборгованості	
			дебіторської	кредиторської
2020 р.				
За товари, роботи та послуги	647,6	4,9	+642,7	-
З бюджетом	1,5	85,3	-	+83,8
Інша дебіторська заборгованість	1,1	-	+1,1	-
Зі страхування	-	56,6	-	+56,6
З оплати праці	-	229,4	-	+229,4
Всього	650,2	376,2	+274	-
2021 р.				
За товари, роботи та послуги	722,8	165,2	+557,6	-
З бюджетом	55,9	78,3	-	+22,4
Інша дебіторська заборгованість	5,9	-	+5,9	-
Зі страхування	-	75,2	-	+75,2
З оплати праці	-	292,4	-	+292,4
Всього	784,6	611,1	+173,5	-
2022 р.				
За товари, роботи та послуги	1283,8	636	+647,8	-
З бюджетом	12,3	90,4	-	+78,1
Інша дебіторська заборгованість	2,4	-	+2,4	-
Зі страхування	-	75,5	-	+75,5
З оплати праці	-	454,1	-	+454,1
Всього	1298,5	1256	+42,5	-

Отже, протягом 2020 та 2022 рр. переважає дебіторська заборгованість над кредиторською відповідно на 274 тис. грн, на 173,5 тис. грн та 42,5 тис. грн. Для теми дослідження доцільно проаналізувати стан дебіторської і кредиторської заборгованості за розрахунками за податками, у фінансовій звітності «XXXX» вони відображаються у Балансі - № 1м відповідно у розділі 2 активу – рядок 1135 та 3 пасиву – рядок 1620.

Аналізуючи дані табл. 3.10 та рис. 3.4, заборгованість за податками, можна зробити висновки, що протягом досліджуваних років переважає кредиторса заборгованість над дебіторською, зокрема, у 2020 році на 83,8 тис. грн, у 2021 – на 22,4 тис. грн, у 2022 році – на 78,1 тис. грн.

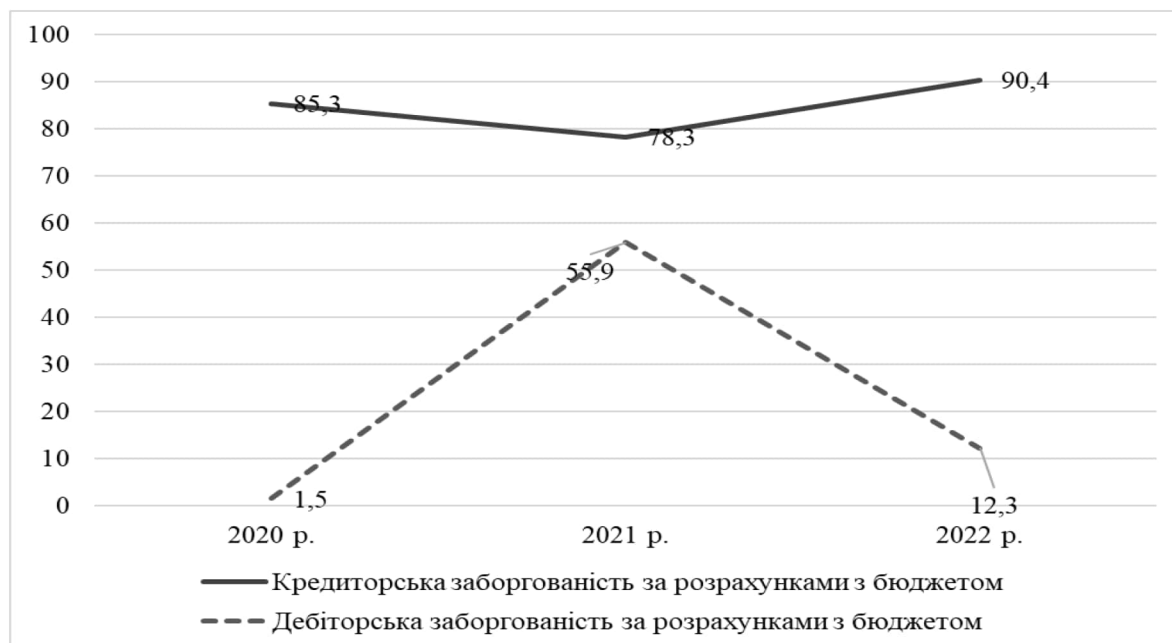

Рис. 3.3. Порівняльний аналіз динаміки заборгованості за розрахунками з бюджетом «XXXX» за 2020 – 2022 рр., тис. грн

На підставі аналізу динаміки дебіторської заборгованості підприємства і складеного прогнозу її стану керівники приймають рішення щодо стратегії кредитної політики підприємства, основні складові якої такі: період кредитування, стандарти кредитоспроможності, політика інкасації.

3.3. Комплексне оцінювання кредиторської заборгованості та напрями поліпшення розрахункових відносин підприємства

Оскільки в процесі господарської діяльності «XXXX» стикається з необхідністю використовувати не лише власні, а й залучені кошти, слід встановити обсяги залучення та оцінити ефективність використання позикових коштів.

На основі аналізу використання позикового капіталу підприємство визначає для себе більш доцільну політику залучення таких коштів. Для аналізу кредиторської заборгованості «XXXX» використаємо показники комплексної оцінки – табл. 3.11.

Таблиця 3.11

Комплексна оцінка кредиторської заборгованості

«XXXX» за 2020 – 2022 рр.

Показники	2020 р.	2021р.	2022 р.	Відхилення (+,-) 2022 р. від 2020 р.	
				абсолютне	відносне, %
Вихідна інформація, тис. грн					
1. Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (робіт, послуг)	3448,9	3888,9	5058,9	+1610	+46,7
2. Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	6747,0	9008,8	10630	+3883	+57,6
3. Середньорічна величина поточної кредиторської заборгованості	425,2	493,7	933,6	+508,4	У 2,2 р.
4. Середньорічна величина поточної дебіторської заборгованості	591,1	512,2	1041,6	+450,5	+76,2
5. Середньорічна вартість майна (капіталу)	59918,7	61803,2	63232,1	+3313,4	+5,5
6. Середньорічна величина зобов'язань та забезпечень	1311,5	736,3	2146,9	+835,4	+63,7
7. Середньорічна величина поточних зобов'язань	1311,5	736,3	2146,9	+835,4	+63,7
8. Середньорічна вартість оборотних активів	656,8	932,8	1363,8	+707	У 2,1 р.
Показники комплексної оцінки кредиторської заборгованості					
9. Коефіцієнт обертання кредиторської заборгованості	15,868	18,248	11,386	-4,482	x
10. Тривалість одного обороту (середній період погашення) кредиторської заборгованості, днів	23	20	32	+9	+39,1
11. Частка кредиторської заборгованості у капіталі, %	0,7	0,8	1,5	+0,8	x
12. Частка поточної кредиторської заборгованості у зобов'язаннях та забезпеченнях, %	32,4	67,1	43,5	+11,1	x
13. Частка поточної кредиторської заборгованості у поточних зобов'язаннях та забезпеченнях, %	32,4	67,1	43,5	+11,1	x
14. Відношення поточної кредиторської заборгованості до оборотних активів, %	64,7	52,9	68,5	+3,8	x
15. Припадає поточної кредиторської заборгованості на 1 грн поточної дебіторської заборгованості, грн.	0,72	0,96	0,90	+0,18	X
16. Відношення поточної кредиторської заборгованості до чистого доходу (виручки) від реалізації продукції), %	12,3	12,7	18,5	+6,2	x

Комплексна оцінка кредиторської заборгованості «XXXX» представлено у

табл. 3.10. Показники комплексного оцінювання поточної кредиторської заборгованості мають таку динаміку. Коефіцієнт обертання поточної кредиторської заборгованості зменшився з 15,868 у 2020 році до 11,386 у 2022 (на 4,482 пункти), а тривалість одного обороту поточної кредиторської заборгованості збільшилась на 9 днів, або на 39,1 %.

Така динаміка пояснюється випереджаючим підвищенням собівартості реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) – на 57,6 % порівняно із збільшенням середньорічної величини поточної кредиторської заборгованості (на 63,7 %).

Часка поточної кредиторської заборгованості в капіталі підприємства збільшилась з 0,7 % до 1,5 %, у зобов'язаннях і забезпеченнях – на 11,1 % зросла. Показник який характеризує відношення поточної кредиторської заборгованості до оборотних активів, зріс з 64,7 % до 6,5 %, що є ознакою покращення стану розрахунків з кредиторами.

Для визначення впливу заборгованості дебіторів «XXXX» на фінансовий стан підприємства:

1. Визначимо ліквідність балансу, оскільки дебіторська заборгованість є середньо-ліквідним активом. Ліквідність балансу визначається за інформацією «Балансу «Звіту про фінансовий стан».

Проведемо аналіз динаміки та структури активів «XXXX» за рівнем ліквідності у табл. 3.12.

Таблиця 3.12

Динаміка та структура активів для визначення ліквідності «XXXX» за 2020 - 2022 рр. (станом на кінець року)

Види активів за рівнем ліквідності	2020 р.		2021 р.		2022 р.		Відхилення 2022 р. до 2020 р. (+, -)		
	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	суми, тис. грн	питомої ваги, п.п.	у %
1. А1	34	0,1	175	0,3	33	0,0	-1	-0,1	-2,9
2. А2	665	1,1	859	1,3	1438	2,3	+773	+1,2	У 2,2 р.
3. А3	27	0,0	107	0,2	116	0,2	+90	+0,2	У 4,3 р.
4. А4	58671	98,8	63070	98,2	60667	97,5	+1996	-1,3	+3,4
Разом	59397	100	64210	100	62254	100	+2858	X	+4,8

Аналіз активів за рівнем ліквідності «XXXX» показав, що їх вартість збільшилась у 2022 р. порівняно з 2020 р. на 2 млн. 858 тис. грн, або на 4,8 %. У розрізі активів відмічено зниження вартості високоліквідних активів на 1 тис. грн або на 2,9 %.

Зростання відмічено по вартості низько-ліквідних активів – 90 тис. грн, або у 4,3 рази, середньо-ліквідних активів на 773 тис. грн, або у 2,2 рази. Зростання також відмічено по вартості важко-ліквідних на 1 млн. 996 тис. грн, або на 3,4 %.

У структурі активів підприємства за 2020 - 2022 рр. переважала частка важко-ліквідних активів – 98,8 %, 98,2 % та 97,5 %.

Таблиця 3.13

**Динаміка та структура пасивів за терміновістю «XXXX» за 2020 - 2022 рр.
(станом на кінець року)**

Види пасивів за терміном оплати	2020 р.		2021 р.		2022 р.		Відхилення 2022 р. до 2020 р. (+, -)		
	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	суми, тис. грн	питомої ваги, п.п.	у %
1. А1	408	0,7	645	1,0	1389	2,2	+981	+1,5	У 3,4 р.
2. П4	58989	99,3	63565	99,0	60865	97,8	+1876	-1,5	+3,2
Разом	59397	100	64210	100	62254	100	+2858	X	+4,8

Аналіз пасивів за терміном оплати «XXXX» показав, їх сума у 2022 р. порівняно з 2020 р. збільшилась на 2 млн. 858 тис. грн, або на 4,8 %, за рахунок вартості найбільш строкових зобов'язань, які зросли на 981 тис. грн, або у 3,4 рази та постійних пасивів, що збільшилися 1 млн. 876 тис. грн, або на 3,2 %. У структурі пасивів «XXXX» протягом 2020 - 2022 рр. переважає частка постійних пасивів – 99,3 %, 99 % та 97,8 %.

Баланс підприємства, на думку багатьох вчених, вважається абсолютно ліквідним, якщо: $A1 \geq П1$, $A2 \geq П2$, $A3 \geq П3$, $A4 \leq П4$, тобто актив відповідної ліквідності повинен покривати пасив відповідної терміновості.

Оцінка ліквідності «XXXX» представлено у табл. 3.14. Отже, аналіз ліквідності балансу показав, що протягом досліджуваних років баланс «XXXX» має ознаки ліквідного, що пояснюється надлишком середньоліквідних та

низьколіквідних активів.

Таблиця 3.14

**Оцінка ліквідності балансу «XXXX»
за 2020 - 2022 рр., тис. грн**

Умовні позначення	Надлишок (+) або нестача (-) платіжних засобів	Роки		
		2020	2021	2022
A1-П1	Високоліквідних активів	-374	-469	-1356
A2-П2	Середньоліквідних активів	+665	+859	+1438
A3-П3	Низьколіквідних активів	+27	+107	+116
	Разом	+317	+496	+198

2. Проведемо факторний аналіз коефіцієнта загальної ліквідності. За допомогою способу ланцюгових підстановок визначимо вплив факторів на зміну коефіцієнта загальної ліквідності «XXXX» (табл. 3.15).

Таблиця 3.15

**Вихідна інформація для факторного аналізу коефіцієнта загальної ліквідності
«XXXX» за 2020, 2022 рр.**

Показники	Умовні позначення	Роки		Відхилення (+;-) 2022 р. до 2020 р.	
		2020	2022	абсолютне	відносне, %
1. Оборотні активи, тис. грн	ОА	725,1	1587,2	+862,1	У 2,2 р.
2. Поточні зобов'язання, тис. грн	ПЗ	1285,2	2446,4	+1161,2	+90,4
3. Коефіцієнт загальної ліквідності	КЗЛ	0,564	0,649	+0,085	x

Модель факторного аналізу коефіцієнта загальної ліквідності:

$$КЗЛ = \frac{ОА}{ПЗ} \quad (3.5)$$

За даними табл. 3.15 проводиться розрахунок умовного значення коефіцієнта загальної ліквідності:

$$КЗЛ_{ум} = \frac{ОА_1}{ПЗ_0} \quad (3.6)$$

$$КЗЛ_{ум} = 1587,2/1285,2=1,235$$

Загальна зміна (+;-) коефіцієнта загальної ліквідності «XXXX»:

$$\Delta КЗЛ = КЗЛ_1 - КЗЛ_0. \quad (3.7)$$

$$\Delta\text{КЗЛ} = 0,649 - 0,564 = +0,085$$

у тому числі за рахунок факторів:

1. Оборотних активів:

$$\Delta\text{КЗЛ}_{\text{oa}} = \text{КЗЛ}_{\text{ум}} - \text{КЗЛ}_0. \quad (3.8)$$

$$\Delta\text{КЗЛ}_{\text{oa}} = 1,235 - 0,564 = +0,671.$$

2. Поточних зобов'язань:

$$\Delta\text{КЗЛ}_{\text{пз}} = \text{КЗЛ}_1 - \text{КЗЛ}_{\text{ум}} \quad (3.9)$$

$$\Delta\text{КЗЛ}_{\text{пз}} = 0,649 - 1,235 = -0,586.$$

Перевірка розрахунку:

$$\Delta\text{КЗЛ} = \Delta\text{КЗЛ}_{\text{oa}} + \Delta\text{КЗЛ}_{\text{пз}} \quad (3.10)$$

$$\Delta\text{КЗЛ} = 0,671 - 0,586 = +0,085.$$

Отже, коефіцієнт загальної ліквідності «XXXX» у 2022 році порівняно з 2020 роком збільшився на 0,085 пункти, в тому числі за рахунок зростання вартості оборотних активів на 862,1 тис. грн, або у 2,2 рази, коефіцієнт збільшився на 0,671 пункти; за рахунок збільшення суми поточних зобов'язань на 1 млн. 161,2 тис. грн, або на 90,4 %, коефіцієнт знизився на 0,586 пункти. Перевірка підтвердила правильність розрахунків.

Для ефективного управління кредиторської заборгованості необхідне проведення наступних заходів: постійний контроль кредиторської заборгованості, контроль за правильністю оформлення і складання договорів з контрагентами відповідно до чинного законодавства; спостереження за термінами оплати договорів; контроль за своєчасним здійсненням платежів, ранжирування контрагентів в реєстрі платежів, створення рівнів контрагентів дозволить істотно заощадити засоби підприємства.

Щодо теми дослідження, то за порушення допущені при нарахуванні та сплаті ПДФО до платника податків може бути застосовані такі види відповідальності як: фінансова; адміністративна; кримінальна, на нашу думку, доцільно в процесі аналізу необхідно застосовувати методи внутрішнього контролю.

Змоделюємо ситуацію вгнутрішнього контролю розрахунків за ПДФО, яка є типовою для «XXXX», використавши дані щодо нарахування заробітної плати,

розрахунково-платіжної відомості тощо (табл. 3.16, табл. 3.17, табл. 3.18).

Таблиця 3.16

**Перевірка правильності утримання ВЗ та ПДФО
(умовний приклад, 2023 р.)**

Нараховано за посадовими окладами, грн	За даними відомості			За даними аудитора			Відхилення		
	Утримано ВЗ, грн	Утримано ПДФО, грн	Сума до виплати, грн	Утри-мано ВЗ, грн	Утримано ПДФО, грн	Сума до виплати, грн	Утримано ВЗ, грн	Утримано ПДФО, грн	Сума до виплати, грн
Квітень									
14010	210,15	2521,8	11278,05	210,15	2521,8	11278,05	-	-	-
Травень									
14230	213,45	2561,4	11455,15	213,45	2561,4	11455,15	-	-	-
Червень									
14000	210	2520	11270	210	2520	11270	-	-	-

На нашу думку, невід'ємним елементом перевірки є розробка форм робочих документів для того, щоб допомогти підприємству здійснити внутрішній контроль за нарахуванням та сплатою ПДФО.

Таблиця 3.17

Перевірка правильності утримання ВЗ, ПДФО (умовний приклад, 2023 р.)

Місяць	Нараховано за тарифними ставками (посадовими окладами), грн		За даними відомості			
	ВЗ, грн	ПДФО, грн	До виплати, грн	ВЗ, грн	ПДФО, грн	До виплати, грн
1	2		3	4	5	
04	14010		210,15	2521,8	11278,05	
05	14230		213,45	2561,4	11455,15	
06	14000		210	2520	11270	
За даними аудитора			Відхилення			
ВЗ, грн	ПДФО, грн	До виплати, грн	ВЗ, грн	ПДФО, грн	До виплати, грн	
6	7	8	9	10	11	
210,15	2521,8	11278,05	-	-	-	
213,45	2561,4	11455,15	-	-	-	
210	2520	11270	-	-	-	

За допомогою аналізу можна перевірити якість ведення податкового обліку та податкових аспектів фінансового обліку, а також зіставність і відповідність їх даних, а також правильність віднесення податкових розрахунків до відповідного податкового періоду.

Таблиця 3.18

**Зведені дані для перевірки відображення в обліку сум утриманого ВЗ та ПДФО
(умовний приклад, 2023 р.)**

Зміст господарської операції	За даними обліку			За даними аудитора		
	Дт	Кт	Сума, грн	Дт	Кт	Сума, грн
Нарахована заробітна плата						
04	92	661	14010	92	661	14010
05	92	661	14230	92	661	14230
06	92	661	14000	92	661	14000
Утримано ПДФО						
04 14010*18 %	661	641	2521,8	661	641	2521,8
05 14230*18 %	661	641	2561,4	661	641	2561,4
06 14000*18 %	661	641	2520	661	641	2520
Утримано ВЗ						
04 14010 *1,5 %	661	642	210,15	661	642	210,15
05 14230*1,5 %	661	642	213,45	661	642	213,45
06 14000*1,5%	661	642	210	661	642	210
Нараховано ЄСВ						
04 14010 * 22 %	92	651	3082,2	92	651	3082,2
05 14230 * 22 %	92	651	3130,6	92	651	3130,6
06 14000 * 22 %	92	651	3080	92	651	3080
Перераховано ПДФО						
04	641	311	2521,8	641	311	2521,8
05	641	311	2561,4	641	311	2561,4
06	641	311	2520	641	311	2520
Перераховано ВЗ						
04	642	311	210,15	642	311	210,15
05	642	311	213,45	642	311	213,45
06	642	311	210	642	311	210
Перераховано ЄСВ						
04	651	311	3082,2	651	311	3082,2
05	651	311	3130,6	651	311	3130,6
06	651	311	3080	651	311	3080

Одним з методів для оптимізації розрахунків підприємства з бюджетом, на нашу думку, є формування податкового календаря - календарного графіку сплати податкових платежів на майбутній період.

Для втілення рекомендації розроблено приклад податкового календаря для подання податковій звітності та сплати податків на листопад 2023 р.

Таблиця 3.19

**Податковий календар подання податкової звітності до ДПС
для «XXXX», період – листопад 2023 р.**

Види податкової звітності	01	02	03	04	07	08	09	10	11	14	15	16	17	18	21	22	23	24	25	28	29	30	
Податкова декларація екологічного податку за III квартал 2023 року																							
Податковий розрахунок сум ЄСВ і ПДФО за III квартал 2023 року																							
Податкова декларація з ПДВ за жовтень 2023 року																							
Податкова декларація з рентної плати за жовтень 2023 року																							
Податкова декларація з плати за землю (земельний податок та/або орендна плата за земельні ділянки державної або комунальної власності) за жовтень 2023 року																							

Таблиця 3.20

**Податковий календар сплати податків та зборів для «XXXX» період – листопад
2023 р.**

Види податків	01	02	03	04	07	08	09	10	11	14	15	16	17	18	21	22	23	24	25	28	29	30	
Екологічний податок за III квартал 2023 р.																							
ЄСВ з нарахованого, але не виплаченого доходу за жовтень 2023 р.*																							
ВЗ з нарахованого, але не виплаченого доходу, за жовтень 2023 р.*																							
ПДВ за жовтень 2023 р.																							
ПДФО з нарахованого, але не виплаченого доходу, за жовтень 2023 р.*																							
Плата за землю за жовтень 2023 р.																							
Рентна плата за жовтень 2023 р.																							

Дотримання розрахунково-платіжної дисципліни впливає не тільки на виникнення кредиторської та дебіторської заборгованості, але й на такі важливі аспекти існування підприємства як формування оборотних активів та фінансової структури капіталу підприємства.

ВИСНОВКИ

Результати проведеного дослідження дають підстави сформулювати наступні висновки:

Результати аналізу змін у державному регулюванні оподаткування доходів населення свідчать, що відповідні зміни – не випадковість, а процес, що має свою об'єктивну логіку. Державному регулюванню оподаткування доходів населення на кожному етапі соціально-економічного розвитку суспільства властиві свої конкретні особливості, які є найбільш ефективними для сформованих напрямів регулювання економіки та соціальних процесів у країні. Його еволюція зводиться до пошуків оптимального оподаткування, яке повинне враховувати інтереси кожного члена суспільства.

Основним суспільним призначенням, первинною метою податків, в тому числі податку на доходи фізичних осіб, є покриття фінансових потреб держави, що забезпечується за допомогою фіскальної функції. Проте виконання фіскальної функції податком на доходи фізичних осіб не є ефективним. Основними причинами недостатнього фіскального значення податку на доходи фізичних осіб в Україні є низький рівень доходів переважної більшості населення, поширення практики масового ухилення від оподаткування та запровадження пропорційної ставки податку. Крім того, в період фінансової та економічної кризи, у зв'язку із зменшенням доходів фізичних осіб та збільшенням безробіття, надходження до бюджету від податку на доходи фізичних осіб зменшуються. Підвищення фіскальної ефективності індивідуального оподаткування доходів повинне відбуватися за рахунок зростання податкової бази - доходів населення, а також встановлення прогресивного оподаткування і виведення доходів «з тіні».

Оподаткування громадян у формі податку на доходи фізичних осіб в Україні регулюється IV розділом Податкового кодексу України. Відповідними статтями цього розділу встановлені основні елементи податку на доходи фізичних осіб, до яких відносяться: платники податку, об'єкт оподаткування, одиниця оподаткування, джерело сплати, податковий період, ставки, пільги тощо.

«XXXX» здійснює ведення обліку за допомогою програмного продукту «М.Е.Дос». Для обліку доходів фізичних осіб передбачено у програмі модулі «Зарплата», де є можливість вводити всі види нарахувань та утримань. Ставка податку з доходів фізичних осіб становить – 18 %.

Для обліку ПДФО передбачено рахунок 64 «Розрахунки за податками і платежами», де на субрахунку 641, аналітичному рахунку 6411 «ПДФО» ведеться облік нарахування та сплати даного податку.

Податковий розрахунок сум доходу, нарахованого (сплаченого) на користь платників податків-фізичних осіб, і сум утриманого з них податку, а також сум нарахованого єдиного внеску подається окремо за кожний квартал (податковий період) у розрізі місяців звітного кварталу впродовж 40 календарних днів, що настають за останнім календарним днем звітного кварталу. Окремий Розрахунок за календарний рік не подається.

Звітною формою є «Об'єднана звітність ПДФО та ЄСВ» та додатки до неї, дана форма формується у програмному продукті «М.Е.Дос» автоматично, перевіряється, підписується та подається до податкової служби.

У результаті проведеного дослідження діагностики фінансового-економічної діяльності «XXXX» за 2020 -2022 рр. встановлено: вартість майна товариства порівняно з 2020 роком збільшилася на 4,8 %; у структурі майна переважає частка оборотних активів (на кінець 2022 р. частка склала 97,5 %); у складі джерел формування капіталу переважає у 2020 - 2022 рр. частка власного капіталу – 98,8 %, 98,2 % та 97,5 %; на кінець 2022 р. фінансові показники «XXXX» характеризують фінансовий стан як неліквідний, натомість баланс має ознаки ліквідного, є незалежним від кредиторів та фінансово стійким.

Аналіз кредиторської заборгованості показав:

- сума кредиторської заборгованості зросла у 3,3 рази за рахунок всіх складових, зокрема, за рахунок товарної заборгованості у 129,8 рази, з бюджетом на 6 %, за страхуванням на 33,4 %, з оплати праці на 98 %. У структурі поточної заборгованості на кінець 2022 року переважає частка товарної заборгованості – 50,6 %. - протягом 2020 та 2022 рр. переважає дебіторська заборгованість над

кредиторською відповідно на 274 тис. грн, на 173,5 тис. грн та 42,5 тис. грн;

- коефіцієнт обертання поточної кредиторської заборгованості зменшився на 4,482 пункти, а тривалість одного обороту збільшилась на 9 днів;

- часка поточної кредиторської заборгованості в капіталі підприємства зросла на 0,8 %, у зобов'язаннях – на 11,1 % зросла;

- коефіцієнт загальної ліквідності, який показує спроможність погасити борги зріс на 0,085 пункти за рахунок зростання вартості оборотних активів, тоді як зростання суми поточних зобов'язань вплинуло негативно, адже борги зросли.

Реалії функціонування підприємств вимагають сучасних шляхів удосконалення організації податкових розрахунків. На нашу думку, доцільно:

- розроблено та рекомендовано до впровадження Податковий календар, який містить необхідну інформацію щодо термінів сплати податків, обов'язкових платежів та подання звітності;

- розроблено робочі документи для проведення внутрішнього контролю за розрахунками за ПДФО, використання яких допоможе внутрішньому контролеру вчасно виявити порушення, отримати достовірну інформацію про неправильність розрахунків податків та зборів.

Зазначене дасть змогу встановити та усунути проблемні ділянки з досліджуваного питання та знизити їх негативний вплив на ефективне функціонування підприємства.